

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

«На правах рукопису»

УДК _____

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Лариса ТАРАНЕНКО

«___» _____ 2022 р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

за освітньо-професійною програмою ««Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська»

зі спеціальності 035 «Філологія»

на тему: «Лексико-семантичні особливості україномовного перекладу

історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах»

Виконала:

студентка 6 курсу, групи ЛА-з11мп

Новик Анна Сергіївна _____

Науковий керівник:

доц. КТППAM, к.пед.н., доц.

Баклаженко Ю.В. _____

Рецензент:

доц. КТППНМ, к.філол.н., доц.

Моїсєєва Н.О. _____

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студентка Новик А.С.

Київ – 2022

ЗАВДАННЯ на магістерську дисертацію студенту

Новик Анні Сергіївні

1. Тема дисертації «Лексико-семантичні особливості україномовного перекладу історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах», науковий керівник дисертації: Баклаженко Ю.В., доц. КТППАМ, к.пед.н., доц., затверджені наказом по університету від 26 жовтня 2022 р., № 72.
2. Термін подання студентом дисертації 28 листопада 2022 р.
3. Об'єкт дослідження: ЕГТ, що представлені у мережі Інтернет на українській та англійській мовах, а також їх відповідний переклад.
4. Предмет дослідження: лексико-семантичні характеристики україномовного перекладу історичних реалій в англomовних ЕГП.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 1. Розглянути феномен гіпертексту в сучасному мовному просторі
 2. Дослідити типологічні та функційні аспекти гіпертекстів
 3. Охарактеризувати Вікіпедію як гіпертекст
 4. Проаналізувати сучасні підходи до класифікації історичних реалій
 5. Відстежити закономірності представленості історичних реалій у Вікіпедії
 6. Дослідити специфіку перекладу лексичної складової історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах
 7. Визначити труднощі україномовного перекладу семантики історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах та шляхи їх вирішення
6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 1 таблиця, 1 рисунок.
7. Орієнтовний перелік публікацій: публікація статті в «Advanced Linguistic» та публікація тез в конференції «Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у ХХІ столітті».
8. Дата видачі завдання: 26.10.2021

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	Теоретична частина (1 розділ).	25.05.2022	вик.
2	Теоретична частина (2 розділ).	12.09.2022	вик.
3	Практична частина (3 розділ).	03.10.2022	вик.
4	Чернетка роботи.	24.10.2022	вик.
5	Робота готова до остаточної перевірки на плагіат та пишеться відгук наукового керівника.	14.11.2022 – 26.11.2022	вик.
6	Робота надіслана на кафедру.	30.11.2022- 11.12.2022	вик.

Студент

Новик А.С

Науковий керівник дисертації

Баклаженко Ю.В.

РЕФЕРАТ

Актуальність теми дослідження. На новітньому етапі глобалізаційного розвитку суспільства, кожна держава повинна мати реальну можливість представлення культурно-специфічної інформації в межах Інтернет-простору, що виступає в якості одного із ключових чинників захисту національної ідентичності. За допомогою використання подібної форми систематизації відомостей здійснюється активне поширення та ознайомлення зі специфічними характеристиками інших народів. Це вимагає популяризації україномовних джерел за допомогою використання саме онлайн-простору, оскільки він не обмежений жодними кордонами.

Достатньо актуальним питанням для україномовної спільноти є наявність перспектив перекладу різноманітних публікацій та обмін відомостями на території великої кількості держав, не відчуваючи перепон у сприйнятті інформації. З цією метою прийнято використовувати взаємозв'язки-посилання з іншими публікаціями у межах конкретного мовного розділу або пов'язуючись із тими публікаціями, які написані іноземною мовою. Саме це виступає в якості специфічного структурного викладення тексту, яку прийнято називати електронним гіпертекстом (далі – ЕГТ). Особливої актуальності дана тема набуває у зв'язку із тим, що достатньо перспективним напрямом визнається вивчення перекладу ЕГТ з англійської на українську мову, у тому числі й враховуючи специфіку історичних реалій.

Ступінь розробленості теми у науковій літературі. Окремі питання текстової лінгвістики досліджувалися у наукових роботах таких учених як: Л.А. Алексієнко, К.О. Буслаєва, І.М. Голиборода, Р.П. Зорівчак та інших. До того ж, особливості сучасних гіпертекстів та ЕГТ викладено у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців, серед них можемо виокремити праці наступних: Н.Б. Алтирєва, А.О. Альшева, М.В. Белла, Т.О. Білецька, Н.Г. Біловська, Г.В. Воронка, О.Р. Хакімова, С.Г. Чемеркін та інших, у зв'язку із чим висловлювалися різні точки зору. При цьому, до цього часу в науковій літературі не представлено окремого

ґрунтового дослідження лексико-семантичних особливостей україномовного перекладу історичних реалій англомовних ЕГТ.

Об'єктом дослідження є ЕГТ, що представлені у мережі Інтернет на українській та англійській мовах, а також їх відповідний переклад.

Предметом дослідження є лексико-семантичні характеристики україномовного перекладу історичних реалій в англомовних ЕГП.

Метою дослідження є визначення теоретичних та практичних аспектів лексико-семантичних особливостей україномовного перекладу історичних реалій в англомовних ЕГП.

Вищевказана мета зумовлює потребу формування таких **завдань** нашого дослідження:

1. Розглянути феномен гіпертексту в сучасному мовному просторі
2. Дослідити типологічні та функційні аспекти гіпертекстів
3. Охарактеризувати Вікіпедію як гіпертекст
4. Проаналізувати сучасні підходи до класифікації історичних реалій
5. Відстежити закономірності представленості історичних реалій у Вікіпедії
6. Дослідити специфіку перекладу лексичної складової історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах
7. Визначити труднощі україномовного перекладу семантики історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах та шляхи їх вирішення

Методи дослідження. У процесі проведення дослідження нами було використано низку наукових методів. В основу методологічної основи дослідження покладено контрастивно-перекладознавчий метод вивчення специфіки оригінальних текстів та їх перекладу, використовуючи елементи лінгвопрагматичного аналізу. При визначенні загальнотеоретичних аспектів вивчення гіпертекстів як об'єкта лексико-семантичного аналізу нами використано методи аналізу, синтезу та дефінітивні методики. У процесі визначення лексико-семантичних характеристик англомовних ЕГТ нами використовувалися методи контент-аналізу, кількісного, зіставного, індуктивного та дедуктивного аналізу.

Для дослідження особливостей україномовного перекладу історичних реалій в АЕГТ використовувалися такі методи: візуалізація, аналізу, індукції та дедукції.

Матеріал дослідження. У роботі проаналізовано 300 історичних реалій із англomовних ЕГТ та їх перекладні варіанти.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на: міжнародній науково-практичній конференції "Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у ХХІ столітті", секція "Актуальні проблеми сучасної філології" (Філологія), а також були розміщені на відкритій платформі українсько-польського видавництва "Liha-Pres".

Публікації. Юлія Баклаженко, Анна Новик "Загальні аспекти дослідження гіпертекстів як об'єкта лексико-семантичного аналізу" 74-80. Опубліковано Онлайн 30.11.2022. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.10.265979>.

Наукова новизна роботи зумовлена розширенням відомостей про лексико-семантичні особливості україномовного перекладу історичних реалій в англomовних ЕГП.

Практичне значення роботи полягає у можливостях використання її матеріалів у подальшому вивченні заявленої проблеми.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини (які складаються із підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (105 джерел, з яких 37 - іноземною мовою). Загальний обсяг магістерської дисертації складає 109 сторінок. Основний зміст викладено на 66 сторінках. В роботі представлено 1 таблиці та 1 рисунок.

SUMMARY

Relevance of the research topic. At the latest stage of the globalization of society, every state should have a real opportunity to present itself within the Internet space, which acts as one of the key factors in the protection of national identity. By using this form of systematization of information, active dissemination and familiarization with the specific characteristics of other peoples is carried out. This requires the popularization of Ukrainian-language sources through the use of the online space, since it is not limited by any borders.

A fairly urgent issue for the Ukrainian-speaking community is the availability of prospects for the translation of various publications and the exchange of information on the territory of a large number of states, without experiencing obstacles in the perception of information. For this purpose, it is customary to use interconnections-links with other publications within a specific language section or by linking to those publications that are written in a foreign language. It is this that acts as a specific structural exposition of the text, which is commonly called electronic hypertext (hereinafter - EHT). This topic is especially relevant due to the fact that the study of the translation of EHT from English to Ukrainian is recognized as a sufficiently promising direction, including taking into account the specifics of historical realities.

The degree of development of the topic in scientific literature. Separate issues of text linguistics were studied in the scientific works of such scientists as: L.A. Aleksienko, K.O. Buslaeva, I.M. Golyboroda, R.P. Zorivchak and others. In addition, the peculiarities of modern hypertexts and EHT are described in the studies of foreign and domestic scientists, among them we can single out the works of the following: N.B. Altyreva, A.O. Alsheva, M.V. Bella, T.O. Biletska, N.G. Bilovska, G.V. Voronka, O.R. Khakimova, S.G. Chemerkin and others, in connection with which different points of view were expressed. At the same time, until now, the scientific literature has not presented a separate thorough study of the lexical-semantic features of the Ukrainian translation of the historical realities of the English-speaking EHT.

The object of the research is EHT presented on the Internet in Ukrainian and English, as well as their corresponding translation.

The subject of the study is the lexical-semantic characteristics of Ukrainian translation in English-speaking EHs.

The purpose of the study is to determine the theoretical and practical aspects of the lexical-semantic features of the Ukrainian translation of historical realities in English-speaking EHTs.

The above-mentioned goal necessitates the formation of the following tasks of our research:

1. Consider the phenomenon of hypertext in the modern language space
2. Investigate typological and functional aspects of hypertexts
3. Describe Wikipedia as a hypertext
4. To analyze modern approaches to the classification of historical realities
5. To trace the patterns of representation of historical realities in Wikipedia
6. To investigate the specifics of the translation of the lexical component of historical realities in English-language electronic hypertexts
7. To determine the difficulties of Ukrainian-language translation of the semantics of historical realities in English-language electronic hypertexts and ways to solve them

Research methods. In the process of conducting the research, we used a whole set of various methods. The methodological basis of the study is based on the contrastive-translation method of studying the specifics of the original texts and their translation, using elements of linguopragmatic analysis. When determining the general theoretical aspects of the study of hypertexts as an object of lexical-semantic analysis, we used the methods of analysis, synthesis, and definitive methods. In the process of determining the lexical-semantic characteristics of English-language EGTs, we used the methods of content analysis, quantitative, comparative, inductive and deductive analysis. The following methods were used to study the peculiarities of the Ukrainian translation of historical realities in AEG: visualization, analysis, induction and deduction.

Research material. The work uses 300 historical realities from English-language EHT and their translated versions.

Approbation of research results. The main methodological, theoretical results and conceptual provisions of the study were discussed at: the international scientific and practical conference "Research of innovations and prospects for the development of science and technology in the 21st century", the section "Actual problems of modern philology" (Philology), and were also posted on an open platform in Ukrainian - Polish publishing house "Liha-Press".

Publications. Yuliya Baklazhenko, Anna Novyk "General aspects of hypertext research as an object of lexical-semantic analysis" 74-80. Published online on 11/30/2022. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.10.265979>.

The scientific novelty of the work is due to the expansion of information about the lexical-semantic features of the Ukrainian-language translation of historical realities in English-speaking EHPs.

The practical significance of the work lies in the possibilities of using its materials in the further study of the stated problem.

Structure and scope of work. The work consists of an introduction, three sections of the main part (which consist of subsections), conclusions to sections, general conclusions, a list of used sources (105 sources, of which 37 are in a foreign language). The total volume of the master's thesis is 109 pages. The main content is laid out on 66 pages. The work presents 1 tables and 1 figure.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ГІПЕРТЕКСТІВ.....	12
1.1 Феномен гіпертексту в сучасному мовному просторі.....	12
1.2 Лексико-семантичні особливості перекладу текстів.....	22
1.3 Вікіпедія як гіпертекст.....	29
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ФАХОВОГО ВИВЧЕННЯ.....	35
2.1 Поняття історичних реалій у фахових дослідженнях.....	35
2.2 Сучасні підходи до класифікації історичних реалій.....	48
2.3 Закономірності представленості історичних реалій у Вікіпедії.....	52
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ В АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ГІПЕРТЕКСТАХ.....	59
3.1 Специфіка перекладу лексичної складової історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах.....	59
3.2 Труднощі українськомовного перекладу семантики історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах та шляхи їх вирішення.....	69
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВОК.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі глобалізаційного розвитку суспільства, кожна держава повинна мати реальну можливість для представлення себе в межах Інтернет-простору, що виступає в якості одного із ключових чинників захисту національної ідентичності. За допомогою використання подібної форми систематизації відомостей здійснюється активне поширення та ознайомленні зі специфічними характеристиками інших народів. Це вимагає популяризації україномовних джерел за допомогою використання саме онлайн-простору, оскільки він не обмежений жодними кордонами.

Достатньо актуальним питанням для україномовної спільноти є наявність перспектив перекладу різноманітних публікацій та обмін відомостями на території великої кількості держав, не відчуваючи перепон у сприйнятті інформації. З цією метою прийнято використовувати взаємозв'язки-посилання з іншими публікаціями у межах конкретного мовного розділу або пов'язуючись із тими публікаціями, які написані іноземною мовою. Саме це виступає в якості специфічного структурного викладення тексту, яку прийнято називати електронним гіпертекстом (далі – ЕГТ). Особливої актуальності дана тема набуває у зв'язку із тим, що достатньо перспективним напрямом визнається вивчення перекладу ЕГТ з англійської на українську мову, у тому числі й враховуючи специфіку історичних реалій.

Ступінь розробленості теми у науковій літературі. Окремі питання текстової лінгвістики досліджувалися у наукових роботах таких учених як: Л.А. Алексієнко, К.О. Буслаєва, І.М. Голиборода, Р.П. Зорівчак та інших. До того ж, особливості сучасних гіпертекстів та ЕГТ викладено у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців, серед них можемо виокремити праці наступних: Н.Б. Алтирєва, А.О. Альшева, М.В. Белла, Т.О. Білецька, Н.Г. Біловська, Г.В. Воронка, О.Р. Хакімова, С.Г. Чемеркін та інших, у зв'язку із чим висловлювалися різні точки зору. При цьому, до цього часу в науковій літературі не представлено окремого ґрунтовного дослідження лексико-семантичних особливостей україномовного перекладу історичних реалій англомовних ЕГТ.

Об'єктом дослідження є ЕГТ, що представлені у мережі Інтернет на українській та англійській мовах, а також їх відповідний переклад.

Предметом дослідження є лексико-семантичні характеристики україномовного перекладу в англомовних ЕГП.

Метою дослідження є визначення теоретичних та практичних аспектів лексико-семантичних особливостей україномовного перекладу історичних реалій в англомовних ЕГП.

Вищевказана мета зумовлює потребу формування наступних *завдань* нашого дослідження:

1. Розглянути феномен гіпертексту в сучасному мовному просторі
2. Дослідити типологічні та функційні аспекти гіпертекстів
3. Охарактеризувати Вікіпедію як гіпертекст
4. Проаналізувати сучасні підходи до класифікації історичних реалій
5. Відстежити закономірності представленості історичних реалій у Вікіпедії
6. Дослідити специфіку перекладу лексичної складової історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах
7. Визначити труднощі україномовного перекладу семантики історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах та шляхи їх вирішення .

Методи дослідження. У процесі проведення дослідження нами було використано цілу сукупність різноманітних методів. В основу методологічної основи дослідження покладено контрастивно-перекладознавчий метод вивчення специфіки оригінальних текстів та їх перекладу, використовуючи елементи лінгвопрагматичного аналізу. При визначенні загальнотеоретичних аспектів вивчення гіпертекстів як об'єкта лексико-семантичного аналізу нами використано методи аналізу, синтезу та дефінітивні методики. У процесі визначення лексико-семантичних характеристик англомовних ЕГТ нами використовувалися методи контент-аналізу, кількісного, зіставного, індуктивного та дедуктивного аналізу. Для дослідження особливостей україномовного перекладу історичних реалій в АЕГ використовувалися наступні методи: візуалізація, аналізу, індукції та дедукції.

Матеріал дослідження. У роботі проаналізовано 300 історичних реалій із англomовних ЕГТ та їх перекладні варіанти.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на: міжнародній науково-практичній конференції "Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у ХХІ столітті", секція "Актуальні проблеми сучасної філології" (Філологія), а також були розміщені на відкритій платформі українсько-польського видавництва "Liha-Pres".

Публікації. Юлія Баклаженко, Анна Новик "Загальні аспекти дослідження гіпертекстів як об'єкта лексико-семантичного аналізу" 74-80. Опубліковано Онлайн 30.11.2022. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.10.265979>.

Наукова новизна роботи зумовлена розширенням відомостей про лексико-семантичні особливості україномовного перекладу історичних реалій в англomовних ЕГП.

Практичне значення роботи полягає у можливостях використання її матеріалів у подальшому вивченні заявленої проблеми.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини (які складаються із підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (105 джерел, з яких 37– іноземною мовою).. Загальний обсяг магістерської дисертації складає 109 сторінок. Основний зміст викладено на 66 сторінках. В роботі представлено 1 таблиці та 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ГІПЕРТЕКСТІВ

1.1. Феномен гіпертексту в сучасному мовному просторі

У процесі масової комунікації особливу роль відіграє Інтернет, оскільки саме його використання дозволяє створювати оперативні та універсальні системи обміну даними. При цьому, стратегічна значимість інформації передбачає не лише її текстове вираження, але й використання невербальних засобів, у тому числі звуків та зображень. Саме такі відомості надають змогу створювати, зберігати, переробляти та передавати інформацію, що важливе для подальшого технологічного розвитку та відкриття нових можливостей для кожного користувача. Таким чином, внаслідок популяризації Інтернету, спостерігається також збільшення частки гіпертекстів в Інтернет-дискурсі, що робить актуальним їхнє вивчення у науковому контексті.

Факт існування гіпертекстів був давно відомим людству, оскільки велика кількість довідників, тезаурусів, словників, енциклопедій включають у себе різноманітні посилання, які визнаються документацією із нелінійною структурою. Подібна форма викладення матеріалу є характерною переважно для релігійних текстів, в яких широко представлено величезну кількість виносков, посилань, коментарів, пояснень тощо. Найвідомішим та найбільш яскравим прикладом подібної побудови тексту виступає Біблія, яка складена із двох окремих Книг, які, у свою чергу, поділяються на «вірші», що мають наскрізну нумерацію в межах певного видання. У більшості віршів наявні посилання на інші строки цієї ж самої чи інших книг, внаслідок чого її зміст можливо досліджувати «нелінійно», обираючи послідовність читання на власний розсуд, використовуючи посилання, залежно від мети та цілей, що ставить перед собою читач. Доцільно зауважити, що кожен вірш у Біблії виступає в якості цілісної над фразової одиниці, використання якої сприяє належному розкриттю мікротем [3].

На існування гіпертекстового інформаційного простору неодноразово вказував ще П. Отле, який висловив власне бачення ідеї гіпертекстової технології ще у 1908 році. Так, дослідником зауважено, що книги, а особливо у тих формах, в яких вони представлені в сучасному суспільстві, виступають в якості одного із специфічних засобів організації наукових процесів. У зв'язку із активізацією процесів наукового розвитку, ученим вказувалося на існування єдиної універсальної книги, до складу якої входить увесь обсяг надрукованих матеріалів, а окремими елементами є книги, журнали, публікації тощо [11].

В якості метафори до гіпертекстів можливо розглядати певний лабіринт, існування якого передбачає наявність легкого входу, проте неможливості вибратися назад. Гіпертекст фактично є тим самим явищем, оскільки він характеризується не лише більш складною організаційною структурою, аніж звичайний надрукований текст, поліфонічністю, внутрішнім різноманіттям, у поєднанні із замкнутістю простору. Не зважаючи на це, більш широке поширення гіпертексти віднайшли лише після появи комп'ютерних технологій та новітнього програмного забезпечення, завдяки чому існує реальна можливість для створення та обробки гіпертекстів [4].

Не зважаючи на те, що гіпертекст також є одним із різновидів тексту, проте для нього є характерною наявність великої кількості специфічних особливостей, які прослідковуються за допомогою проектування властивостей тексту на гіпертексти. У цьому зв'язку пропонуємо звернути увагу на відмінності між гіпертекстами і традиційними ттекстами, що представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Спільні та відмінні характеристики тексту і гіпертексту

Ознака	Текст	Гіпертекст
Когезія	Так	Так
Когерентність	Так	Так
Інформативність	Так	Так
Ситуативність	Так	Так

Інтертекстуальність	Так	Так
Лінійність	Так	Ні
Завершеність	Так	Ні
Авторство	Визначено	Визначено/невизначено
Інтерактивність	Ні	Так
Однорідність	Так	Ні

Джерело: [16]

Якщо прийняти за основу взаємозв'язок «текст» - «дискурс», то у взаємовідношенні «гіпертекст» - «Інтернет-дискурс» спостерігаються аналогічні характеристики. Так, для інтернет-дискурсу є притаманним наявність великої кількості конструкційних ознак, однією із яких є наявність гіпертексту. Тобто, інтернет-дискурс представлений у формі самостійних текстів, що мають спрямованість до спонтанного розвитку подій, а не чітку фіксацію.

Фрагментарні гіпертексти, які об'єднуються в єдине явище шляхом використання різноманітних між текстових переходів, виступають в якості одночасної та зручної візуальної форми, а також способом вираження комп'ютерних форм, внаслідок чого досягається матеріальність інтертекстуальності. Не зважаючи на те, що для інтернет-дискурсу є притаманною наявність великої кількості жанрів та дискусивних форматів, до системи гіпертекстів віднесено тексти, спрямовані на будь-який традиційний жанр [3].

Категорію «гіпертекст» було застосовано І. Бушем у своєму есе «Як ми можемо мислити» у 1945 році, представивши його у формі мемекса. Останній є визначенням потенційної прототипної форми гіпертекстових систем, яка відображається у якості пристрою, в якому людина зберігає власні книги, нотатки, контакти тощо. В сучасному світі це прийнято називати хмаровим сервісом. Як зауважено самим автором, використання мемекса надавав можливість для розширення та доповнення можливостей пам'яті будь-якої людини. У подальшому саме ця концепція здійснила значний вплив на

розробку перших гіпертекстових систем, що також сприяло створенню всесвітньої мережі Інтернет [6]. Конкретизовано та введено до наукового обігу поняття «гіпертекст» було здійснено Т. Нельсоном у 1965 році, яким досліджувана категорія розглядалася в якості одного із способів інформаційної організації у формі мережі взаємодіючих елементів, яка досліджується читачем із використанням нелінійних способів [27].

У процесі розвитку та поширення використання мережі Інтернет, категорію «гіпертекст» почали сприймати в якості явища, для якого є притаманними нові змістовні характеристики. Так, починаючи з 2000-х років гіпертекст почав розглядатися не лише як об'єкт, але і предмет дослідження, акцентуючи увагу на сутності даної категорії. Внаслідок цього сформувалася можливість для окреслення структурної побудови, функцій, стилістики та особливостей організації гіпертекстів, які виступають невід'ємним складовим елементом усієї мережі Інтернет. У цьому зв'язку до ключових характеристик гіпертекстів пропонується віднести наступні:

- дисперсний характер, оскільки відомості представлені у формі невеликих складових фрагментів, входження до яких є можливим з будь-якого ресурсу;

- мультимедійні та гіпермедійні характеристики, оскільки використання мережі Інтернет позитивно впливає на використання різноманітних інструментів впливу на читачів, починаючи від літературних (стилістика, стратегія викладення) до комп'ютерних (анімація, звук посилення на інші інформаційні ресурси);

- відкритість, оскільки текст може бути дописано в будь-який момент автором або читачем, у зв'язку із чим для гіпертекстів є характерною відсутність єдиного автора;

- принципова здатність існувати виключно у комп'ютерній формі;

- наявність навігації у разі великого обсягу даних, враховуючи інтереси різних категорій користувачів [15].

У відповідності до позиції Т.О. Білецької, гіпертекстом виступає одна із специфічних форм фіксації комунікативних подій або ситуацій у контексті часових чи просторових характеристик. Так, під досліджуваною категорією науковицею запропоновано розуміти електронний текст, який не обмежується лінійним поєднанням окремих елементів та може викладатися у довільній структурній формі. Для такого електронного тексту є характерною специфічна організація, реалізація якої здійснюється із урахування взаємозв'язку між елементами, позначених шляхом використання гіперпосилань, що відображаються у формі переліку ключових слів або словосполучень, підкреслення чи виділення шрифтом. При цьому, науковицею залишено поза увагою можливість вивчення гіпертекстів в якості самостійних явищ, зауважуючи про його ролі складового елемента Інтернет-дискурсу, обґрунтовуючи це здатністю останнього забезпечувати належний рівень комунікації у віртуальній мережі [14, с. 59].

У дослідженні М.В. Белли гіпертексти сприймаються одночасно в якості предмета та об'єкта, вивчаючи віртуальне середовище та соціальну взаємодію в його межах із використанням саме таких елементів. Отже, покладаючи категорію «гіпертекст» в основу дослідження, науковцем зроблено акцент на соціальних характеристиках комунікативного процесу. До того ж, авторкою піддається сумніву притаманність гіпертекстам таких ознак як ієрархічна побудова, інтерактивний характер, нескінченність, усвідомлення адресатами, а також існування конкретних форм, що пов'язується активізацією науково-технічного прогресу.

З метою чіткого розмежування сучасного підходу до вивчення категорії «гіпертекст», науковицею запропоновано використання нового терміну – «роут». Як зазначено дослідницею, основним призначенням роуту в загальній теорії гіпертексту виступає можливість відігравати таке саме значення, яке надається інтерпретуванню в теоретичних положеннях традиційних текстових публікацій. Проте, відмінність між цими двома категоріями розкривається в особливостях сприйняття категоріального апарату теорії гіпертексту як

єдиного цілого. Отже, гіпертексти розглядається в якості віртуальної сукупності роутів, які сформовані у процесі пере направлення на конкретну подію [9].

На відміну від одновимірних друкованих текстів, який інтерпретується через лінійну побудови послідовності знаків та символів, у гіпертекстах представлено багатовимірний підхід до викладення тексту. У такому тексті протягом усього процесу читання зустрічаються окремі посилання, переходячи за якими можливо продовжувати вивчати інформацію у різноманітних напрямках. Відмінність у гіпертекстах та лінійних текстах може проявлятися у порядку проходження матеріалів: окремі елементи гіпертекстів може бути представлено у формі ієрархічної системи, а в інших випадках – як мережева організація. Гіпертекст також може мати кілька окремих рівнів тезисного викладення, деталізації та зовнішнього представлення матеріалу. При складенні звичайних текстів має місце їх збереження із використанням нових принципів організації. При цьому, оскільки гіпертексти виступають в якості цілої сукупності текстів, то встановлення авторства та найменування представленої інформації вимагає використання спеціальних методик.

Гіпертексти виступають в якості особливої нелінійної форми побудови текстового повідомлення, до складу якого входять окремі текстові елементи, що перебувають у тісному взаємозв'язку між собою та відображені в електронній формі. Додатковою відмінністю друкованих текстів та гіпертекстів виступає можливість самостійного розвитку та здатність до спонтанного розвитку подій у викладеному матеріалі що зумовлено наявністю читацьких доповнень. Будь-який текст, який було введено у простір попередньо створених текстів, може набувати візуальної різноманітності, внаслідок чого сприймається у будь-якому порядку, за виключенням логічного та хронологічного аналізу.

У процесі дослідження гіпертекстів як одного із різновидів особливих явищ, у науковій літературі неодноразово поставало питання стосовно їх перекладу. Так, одним із перших ґрунтовних досліджень даного питання

виступає праця А.О. Альшевої, у якій розкрито специфічні характеристики Вікіпедії як одного із найяскравіших прикладів ЕГТ, додатково визначивши цілу низку особливостей їх перекладу.

А.О. Альшева пропонує розглядати гіпертекст як один із жанрів Інтернет-дискурсу, не надаючи йому самостійного значення. За результатами дослідження історичних аспектів формування гіпертекстів, починаючи від Священного писання та до активного розвитку технологій, одночасно намагаючись співвіднести такі категорії як «текст», «гіпертекст» і «дискурс», авторкою зроблено висновок що Інтернет-дискурс є більш широким та гнучким поняттям, внаслідок чого існує можливість для включення до свого складу і гіпертекстів, які не зважаючи на специфічні особливості побудови, за своєю сутністю являються «текстовим явищем» [3].

Велика кількість існуючих на сьогоднішній день електронних текстів є подібними за окремими характеристиками не лише один із одним, але й з їх друкованими аналогами. За загальним правилом подібні повідомлення поділяють на два основні види: ті, які мають паперові аналоги, а також ті, що не мають таких. Внаслідок постійного діалогу між текстами та інтертекстуальності електронних повідомлень формується глобальний інтертекст, який у науковій спільноті прийнято називати «метатекстом». Вони можуть поділятися на два окремі види:

- вертикальний, що відображає взаємодію між текстами-адресатами та оточуючими;
- горизонтальний, тобто взаємозв'язок між текстами, які створювалися у різні хронологічні проміжки часу [3].

У контексті даного питання доцільно зауважити, що гіпертексти поділяються на окремі різновиди. Так, журналістські гіпертексти прийнято розглядати в якості особливої форми гіпертекстуального взаємозв'язку, що використовується журналістами у процесі електронної комунікації з метою розширення обсягу інформації. В даному випадку має місце використання посилань на матеріали інших журналістів, які є подібними до первинних

текстів; відомості, за допомогою яких існує можливість для розширення інформаційного поля; коментування певної публікації; окремі поза текстові інформативні одиниці [10].

При ознайомленні з текстовими матеріалами в Інтернеті вбачається, що більшість із них перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими текстами, які створюються у різні часові проміжки, спрямовані на різну аудиторію та мають відмінну кінцеву мету. При цьому, для них є притаманною наявність смислової асоціативної та суб'єктивної спільностей, що досягається за допомогою гіперпокликів, а також різноманітних тегів, хештегів та ключових слів, які разом мають спільну назву – «дескриптори». Дескриптори та гіперпоклики функціонують приблизно за однаковою схемою, сприяючи досягненню часовому та просторового взаємозв'язку між різноманітними текстами. Додатково виділяють обмежені та вільні тексти: у першому випадку мова йде про необхідність дотримання формату сайту чи веб-порталу при створенні повідомлень у соціальних мережах, форумах, коментування різноманітних об'єктів, предметів, явищ чи подій; у другому – це публікація повідомлень у вільному форматі [10].

Необхідно зауважити, що досить подібною за своїм змістом до гіпертексту є категорія «гіпермедіа». Проте, останній акцентує увагу на існуванні в гіпертекстах нетекстових елементів, наприклад, анімації, звуку чи відео тощо. У свою чергу, використання гіпертексту сприяє можливості пов'язати текст, аудіо-, відео- та фотоматеріали, мапи, креслення, рухомі зображення чи інші форми відображення інформації, поєднуючи їх в одне ціле. Отримання доступу до такого масиву провадиться шляхом використання системи індексації, яка спрямована на реалізацію певної ідеї, а не окремі слова і словосполучення у тексті. У цьому зв'язку гіпертексти визначаються в якості нелінійної документації, яка характеризується розгалуженістю та взаємопов'язаністю, надаючи користувачам можливість самостійно обирати черговість вивчення наявних у ній відомостей [7].

Однією із ключових ознак гіпертекстів виступає відкритість, за допомогою якої має місце реалізація комунікативних властивостей на будь-якому етапі, наприклад, шляхом залишення коментарів чи фідбеків. Внаслідок цього у більшості подібних текстів відсутній єдиний автор, якщо приймати за основу класичний підхід, оскільки читачі одночасно виконують роль реципієнта і продуцента тексту. Фактично знищуються межі між автором та читачем, оскільки останній не є вже звичайним споживачем інформації, приймаючи участь у процесі конструювання повідомлення таким чином, як є зручно для нього. При цьому, у кінцевому підсумку процес читання повідомлення може кардинально відрізнятись від першочергового авторського задуму.

Процес вивчення змісту текстів, у тому числі й медіа контенту, може провадитися із застосуванням двох основних механізмів: статарне та курсорне. В першому випадку мова йде про таке читання, у процесі якого сприйняття тексту супроводжується детальним тлумаченням та поясненнями, що спрямовані на усвідомлення повідомлень у повному обсязі. У свою чергу, курсорне читання передбачає так зване «про бігання очами», сутність якого полягає в ознайомленні із загальним змістом повідомлення [15].

При ознайомленні з текстами читачі також можуть мати відмінні інтенції. Так, одні усвідомлено бажають вивчати зміст викладених повідомлень, розуміти їх сутність, а інші звертають увагу виключно на заголовки, швидко продивляючись основний матеріал. Враховуючи те, що розробники сайту та його керівництво не мають змоги чітко передбачити, хто саме відвідає його, то інтернет-ресурси повинні відповідати наступним критеріям:

- у повному обсязі задовольняти потреби усіх груп, тобто наділятися універсальним характером;
- представлення коротких текстів, в яких ключові відомості подаються вже у перших декількох абзацах, відповідаючи принципу так званої «перевернутої піраміди». Так, більша частина сучасних повідомлень

створюється таким чином, аби читач вже з перших речень формує власне розуміння прочитаного, а текст є достатньо лаконічним та інформативним.

У більшості сучасних гіпертекстових моделях знаходить своє відображення гіпотеза про асоціативне перероблення та генерацію ідей свідомістю людини. Реалізуючи інформаційну модель, гіпертекстові системи використовують електронні та програмні методики для усунення будь-яких текстових обмежень, що відображені у друкованому вигляді. Для площкового середовища є характерним пристосування для представлення двовимірних інформаційних моделей, а саме лінійної та ієрархічної. Дискутивні аспекти мислення людини є послідовними, внаслідок чого читання здійснюється зліва направо, зверху вниз та сторінка за сторінкою. При цьому, система гіпертекстів, до складу якої входить окрема мережа інформаційних складових та асоціативних взаємозв'язків, формує новий тривимірний інформаційний простір, створюючи одночасно сприятливі для глибинного сприйняття людським мозком [4].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що не дивлячись на те, що використання гіпертекстів не є новим явищем, проте основну увагу зазначене питання привернуло лише у ХХІ столітті, що зумовлено активним розвитком Інтернет-ресурсів. У контексті даної роботи пропонуємо розглядати «гіпертекст» в якості нелінійно структурованого об'єму даних, які представлено в електронній формі у вигляді взаємопов'язаних у змістовному та буквальному сенсі текстові елементи, що характеризується обов'язковими мультимедійними складовими. У цьому зв'язку нами визначено наступні характерні особливості гіпертекстів, до яких віднесено наступні: нелінійна побудова, фрагментарне відображення, інтерактивність, притаманність електронної форми, мультимедійність, колективний характер авторства та можливості редагування.

1.2. Лексико-семантичні особливості перекладу гіпертекстів.

Збільшення контактів між представниками різних мовних спільнот у різних сферах наукового пізнання зумовлює потребу у здійсненні якісного перекладу текстів з однієї мови на іншу. На сьогоднішній день більшість проблем перекладознавства аналізуються із урахуванням особливостей здійснення перекладу з іноземної мови на рідну. Питанням лексично-семантичних характеристик тексту та їх відтворенні при перекладі іноземною мовою присвячено багато наукових робіт. Актуальність даного питання пов'язана із недостатнім знанням процесу перекладу з рідної мови на іноземну, а також збільшеним останнім часом інтересом до соціальних і культурних закономірностей тексту, які необхідні для забезпечення високої якості перекладу.

Актуальним є створення тексту, який може бути повноцінною заміною для оригінального тексту в процесі міжкультурної комунікації за допомогою іноземної мови. Перекладачі враховують лексико-семантичні особливості англomовних текстів будь-якої тематики при перекладі документів іноземною мовою, визначають семантичну близькість тексту рідною мовою і тексту іноземною мовою.

Вивчення особливостей перекладу будь-якого тексту ґрунтується на основних особливостях мовної культури, типі та механізмі соціального кодування рідної та іноземної мов у контексті міжкультурної комунікації. Такий підхід найкращим чином допомагає вирішувати практичні завдання, пов'язані з особливостями перекладу, у тому числі й ЕГТ, які виступають основною категорією нашого дослідження. Не лише обізнаність в окремих темах, що висвітлено у конкретних текстах і публікаціях, але й особисті якості перекладача, який не тільки володіє як мінімум двома мовами, але й здатний реконструювати культурний контекст оригінального тексту, грають істотну роль в розумінні тексту представниками іншої нації. Особа, яка здійснює переклад тексту, повинна відчувати культурні особливості, лексичні та семантичні особливості перекладеного тексту, тому що мова - це не ізольований предмет. Це частина

культури, в той час як переклад - це не тільки заміна мови, але й функціональна заміна культурних елементів [5].

Дискурс – це комплексне вираження відносин між людиною і суспільством у різних сферах взаємодії. Будь-який текст виступає в якості кінцевого продукту дискурсу в конкретній сфері, розмежовуючи певні культурні аспекти функціонування людей різних культур та народів.

Будь-який текст, який підлягає перекладу, повинен бути точним і повним викладом матеріалу. При цьому, в окремих випадках дозволяється наявність тих виразних елементів, які використовуються в художній літературі і які надають мові емоційну насиченість, що напряду залежить від тематики тексту, який перекладається. Спеціаліст, який безпосередньо займається перекладом тексту, намагається виключити можливість довільного тлумачення перекладених пропозицій. У цьому зв'язку доцільно зауважити, що при перекладі наукових текстів практично відсутні такі виразні засоби, як метонімія, метафори та інші стилістичні фігури що широко використовуються в художніх творах для додання яскравості образності мові. У той же час, переклад художніх творів здійснюється із урахуванням мовної специфіки відображення різноманітних мовних оборотів у конкретній мові [4].

В залежності від того, який саме текст підлягає перекладу, існує потреба у врахуванні можливості використання експресивних мовленнєвих оборотів, оскільки у деяких випадках є необхідним збереження одного із принципів наукової термінології, а саме точності та ясності думки. У цьому зв'язку можливо стверджувати, що наукові тексти є дещо «сухими», позбавлені окремих елементів емоційного забарвлення. При цьому, протилежна картина спостерігається при перекладі художніх творів чи публіцистичних текстів.

Перекладачеві необхідно не тільки зберегти сенс оригінального тексту, але й побудувати речення таким чином, щоб вони були зрозумілі носію мови. У зв'язку з цим проблема рівнів еквівалентності при перекладі постає в новому світлі. Різні вчені виділяють різні рівні еквівалентності тексту в оригіналі й перекладу тексту.

Більшість з них вважають, що еквівалентність слід розглядати на рівні лексики і граматики, проте все ж таки єдиної позиції до цього часу не сформовано.

Важливо враховувати більш високі рівні (рівень тексту, культурний рівень тощо). Еквівалентність на цих рівнях має такий же прагматичний вплив на одержувача інформації, як і текст оригіналу. Коли фахівець здійснює переклад з української на англійську (і навпаки), він починає з перетворення лексичних і семантичних особливостей тексту на рівні окремого речення. Однак це не граматичне речення. Таке речення має узгоджуватися за формою, бути включеним в конкретну мовну ситуацію і мати конкретну комунікативну задачу. Таким чином, основна увага приділяється комунікативній перспективі речення. Саме фактична сегментація виконує комунікативну функцію, передає інформацію і впливає на вибір граматичних і семантичних структур, спосіб побудови речення [28].

Переклад текстів повинен базуватися на використанні не лише однієї моделі. Разом із граматичними трансформаціями, які знаходять свій прояв у процесі семантичного аналізу початкового тексту та побудові висловлювань, у процесі перекладу використовуються й методики лексичного та синтаксичного перефразування, семантичного перетворення тощо. Так, у відповідності до позиції За загальним правилом прийнято виділяти сім основних різновидів трансформацій, якими є наступні: диференціація значення, компенсація витрат при перекладі, конкретизація, цілісне перетворення, генералізація, антонімічний переклад, змістовний розвиток, [12].

Існування розбіжностей у структурній побудові певної мови може зумовлювати виникнення труднощів, що безпосередньо пов'язані із зберіганням та передачею інформації при перекладі слів на іншу мову. Спостерігається така закономірність: будь-яке слово виступає в якості лексичної одиниці загальної лексичної системи, внаслідок цього стає помітною наявність унікального семантичного навантаження, у зв'язку із чим спостерігаються випадки відсутності збігів між лексичними системами обох мов. Отже, ключову роль відіграють лексичні трансформації, що розглядаються в якості «відхилення від словникових відповідників». У разі встановлення факту наявності подібного відхилення у

процесі перекладу слів чи словосполучень з англійської на українську мови, існуюча лексична одиниця трансформується у мові перекладу на іншу, що надає дещо іншого значення у порівнянні з тим, що подано мовою оригіналу. Внаслідок цього можливо стверджувати про наявність лексично-семантичних трансформацій. Сутність останньої полягає у заміні певних лексичних одиниць в одній мові на інші, які в деяких випадках навіть не виступають словниковими еквівалентами [4].

При здійсненні перекладу будь-якого тексту з української на англійську (і навпаки), простежується чітка тенденція певних лексичних та семантичних особливостей, які переважають у порівнянні з іншими. Якщо звернути увагу на окремі аспекти кількісного співвідношення використовуваних лексичних трансформацій, то можна помітити тенденцію відмови в процесі перекладу від деяких семантично надлишкових слів, які не мають важливого семантичного та сенсового значення для розуміння сутності тексту [3].

Кожне слово виступає в ролі окремого елемента загальної лексичної системи. Саме цим обгрунтована специфіка семантичної структурної побудови слів у іноземних мовах. Окрім цього, подібні семантичні елементи у різних мовах можуть набувати відмінного значення, у тоу числі й мовленнєвій системі. У відповідності до позиції В.Н. Комісарова, «...специфіка перекладу, яка відрізняє його від всіх інших видів мовного посередництва, полягає у тому, що він призначається для повноправної заміни оригіналу і що рецептори перекладу вважають його повністю тотожним вихідному тексту» [13].

Однією із обов'язкових умов забезпечення еквівалентності перекладу виступає збереження ключових комунікативних цілей. З метою досягнення поставлених завдань перекладач має здійснювати формальні перетворення, які у науці перекладознавства прийнято розглядати в якості «лексичних трансформацій». На сьогоднішній день ключовими факторами, які впливають на виникнення лексично-семантичних трансформацій, виступають такі:

- притаманність різноманітних характеристик предмета, явища чи поняття;
- існування відмінності у смисловому вираженні слова;

— характеристики семантичного контексту та специфіка сполучення слів [13].

Слова в англійській мові мають більш абстрактний характер, ніж аналогічні в українському перекладі. Прийом узагальнення знаходить своє відображення у випадках, коли слово або словосполучення вихідної мови з більш вузьким значенням замінюється відповідним з англійської, але з більш широким значенням.

Подібні зміни у процесі перекладу тексту можуть бути складними. Відбувається трансформація як окремих слів, так і пропозицій в цілому. Незважаючи на те, що лексичні одиниці не мають загальної внутрішньої форми і схожих семантичних компонентів, вони в достатній мірі передають смисловий зміст, виражений в різних мовах. У контексті перекладу важливо відзначити структурні та логічні перетворення, які включають:

1. Ситуаційна компенсація (перекладач використовує цей тип трансформації при необхідності введення власних приміток, так званих виносок. Відходячи від постулату про невидимість здійснюваного посередництва, він використовує виноски як експлікативний метод, що допомагає заповнити переклад, швидше за все, невідомою для одержувача культурною інформацією).

2. Стилїстична компенсація (переклад, зокрема, різноманітних документів, іноді включає в себе виправлення стилїстичних помилок, заміну неправильних, помилкових поєднань слів і приведення вихідного тексту до бажаного стилю викладу мовою перекладу).

3. Логїчна і граматична компенсація (при перекладі рукописних документів можуть бути важко читані або нечитабельні місця) [14].

У процесі перекладу існує потреба у відновленні логіко-граматичного зв'язку пропозиції. Таким чином, можна позначити, що прийом лексичного опущення, узагальнення, прийом семантичного розвитку і цілісної трансформації найбільш часто використовуються при перекладі тексту з української на англійську – і, крім того, можна виділити групу структурно-логічних перетворень в якості доповнення до поточних перетворень перекладу. У процесі перекладу тексту з української на англійську мову реалізуються наступні стратегії.

1. Стратегія загальної оцінки стилістичної близькості тексту в оригіналі і тієї групи текстів, до якої повинен належати текст перекладу. При реалізації цієї стратегії перекладач повинен оцінити ступінь емоційності і виразності перекладеного тексту (українською мовою) і привести його, обравши відповідні еквіваленти, у відповідність з нормами англійського художнього, наукового чи політичного дискурсу.

В рамках цієї стратегії необхідно виділити всі ті частини перекладеного тексту, де його автор підкреслює свою особисту думку, створює «ефект присутності» і вдається до надмірної балакучості. Подальший пошук перекладацьких рішень слід вести відповідно до норм англійського дискурсу. Суб'єктивну, категоричну особисту оцінку рекомендується перетворити в більш імпліцитну оціночну характеристику англійського тексту з меншим ступенем категоричності. Врахування цих особливостей при перекладі більше сприяє забезпеченню прагматичної еквівалентності оригінального тексту і тексту перекладу, ніж пряма передача всіх особливостей оригінального тексту, які порушують норми англійського тексту.

2. Необхідно дотримуватися структури організації тексту перекладу (поділ тексту на абзаци з урахуванням меж суперфразової єдності у вигляді сегментів тексту (усного або письмового), що характеризуються відносною семантичною і функціональною завершеністю, тісними логічними, граматичними і лексичними зв'язками, що об'єднують компоненти тексту.

3. Структурне перетворення конкретних речень, включених у вихідний текст, у речення мовою перекладу. За загальним правилом у процесі перекладу на англійську мову відбуваються такі перетворення:

- структурна трансформація і поділ пропозиції;
- об'єднання речень під час перекладу;
- перетворення, пов'язані з логічним поданням інформації у тексті;
- доповнення або пропуски, що забезпечують дотримання прийнятих граматичних норм побудови речення в англійській мові;
- логічне розташування семантичних груп [26].

При виконанні перекладу художніх та наукових текстів варто приймати до уваги такі аспекти:

1. Визначити технічну складність, обсяг і лінгвістичні особливості.
2. Перекладач має володіти знаннями у різних сферах, у тому числі культурній та лінгвістичній областях.
3. В окремих сферах наукового пізнання існує потреба у використанні спеціальних методів перекладу, у тому числі й використання двомовних словників.
4. Перекладач повинен знайти мовні структури з тим же виразом, що і написані на вихідній мові.
5. Якість перекладу повинна бути перевірена належним чином, і повинна бути проведена остаточно суворя перевірка, щоб переконатися, що процес був виконаний правильно і перекладені документи готові до використання у практичній діяльності [26].

Таким чином, процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напряду залежить від семантичних характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку конституального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обгрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати ті чи інші варіанти перекладу, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

1.3. Вікіпедія як гіпертекст

Технологія вікі є однією з головних складових Веб 2.0. або соціального Інтернету і наділена унікальним потенціалом, що дозволяє збагатити та розширити форми взаємодії між користувачами.

Технологія wiki, написана мовою PHP2, тому дозволяє будь-якому користувачеві відредагувати текст сайту – створювати покликання на нові статі, змінювати, писати, видаляти. Вікі – це вільно поширюваний засіб для колективного створення та редагування, зберігання, структуризації гіпертексту, що допомагає легко зв'язувати між собою сторінки або фрагменти бази даних [2].

Вікіпедія є радикальною моделлю колективного гіпертексту, в якій кожен із членів спільноти може переглядати та редагувати зміст. Вікіпедія стає найбільш перспективним середовищем для колективного написання гіпертексту і сучасною електронною дошкою на якій можуть писати цілі команди саме завдяки цій відмінності [4].

Гіпертекстові технології допомагають формувати думки, а презентаційні допомагають їх репрезентувати. При створенні презентації оформлювач піклується насамперед про те, як наявний зміст виглядатиме на екрані. При цьому оформлювач справді повністю контролює вигляд документа на екрані.

При створенні мережного документа, принаймні для HTML-розмітки, автор може особливо не надавати цьому значення, оскільки читач завжди має більший пріоритет і може вказати браузеру, яким він хоче бачити документ на екрані.

Мета презентації – зробити повідомлення, донести інформацію до слухачів та глядачів, впливати на них певним чином, вплинути на глядачів та їх вибір. Зміст презентації є цінністю, яку ми передаємо, перекладаємо у свідомість слухачів [2].

Метою гіпертексту є встановлення та підтримання різних зв'язків між різними елементами. У цьому плані гіпертекст – це мережа, а не ієрархія; сховище текстів та думок, а не повідомлення.

Вікі дозволяє відчути «смак» гіпертексту і опанувати особливою культурою написання нелінійних електронних документів. Культура ця нині розвинена дуже

слабко, і численні навчальні курси не сприяють її розвитку. У стандартній ситуації з жорсткою ієрархією паперового документа зі змістом і наступним розгалуженням на розділи і підрозділи спочатку необхідно написати новий фрагмент тексту і тільки після цього зробити покликання.

Неписані правила HTML-кодування заперечують можливість існування покликань, які ведуть до сторінок, що ще не існують. У вікітексті покликання на ще не створені тексти є не просто нормальним явищем, а й єдиним способом створення нових записів. Для того щоб здійснити новий запис, спочатку необхідно вказати в тексті покликання на цей запис, якого ще не існує [2].

Вікіпедія досягає радикальної моделі колективного гіпертексту, коли кожен член онлайн-спільноти має можливість створювати та редагувати будь-який запис. Ця відмінність робить вікі-розмітку найперспективнішим інструментом для колективного написання гіпертексту, свого роду сучасною «електронною дошкою», на якій можуть писати великі групи людей.

Таким чином, за допомогою зазначеної технології користувач може:

- редагувати сторінки сайту/тексту безпосередньо у веб-браузері;
- підтримувати актуальність гіперпокликань між сторінками сайту/тексту;
- використовувати спрощену розмітку для тексту замість HTML;
- зберігати всі зміни, що відбулися з вікі-статтями з моменту їх створення [5].

Незважаючи на те, що технологія вікі була розроблена більше двадцяти років тому, вона все ще не посіла належного місця в перекладацькій практиці.

Варто звернути увагу на правила побудови зв'язків між гіпертекстовими документами за технологією вікі, протиставляючи їх традиційним гіпертекстовим документам HTML (hypertext markup language). У традиційному гіпертексті посилання створюються лише між наявними документами. Вони адресуються за іменем файлу, що містить їх (не збігається з заголовком документа) і місцезнаходженням цього файлу у файловій системі щодо запитового документа. При такому способі адресації автор документа повинен завжди планувати, як будуть називатись всі файли, що містять документи сайту, за якими каталогами і

яким чином ці документи будуть організовані, як звернутися до кожного з файлів [14].

Архітектура гіпертексту на вікі-сайті радикально відрізняється від описаної загальноприйнятої архітектури. Щоб звернутися до документа, достатньо вказати його назву, яка співпадатиме із заголовком документа. Технологія вікі дозволяє авторам сайту не думати про файлову систему, зосередившись на змісті.

Коли користувач запитує вікі-документ з невідомим іменем платформи, платформа пропонує користувачеві створити документ із заданим ім'ям. Тому створення покликань у вікі-документі вимагає набагато менших зусиль з боку автора, а створення вікі-сайту – набагато меншої кількості попереднього планування. Крім того, структура вікі-сайту є нескінченно гнучкою і може бути розширена в будь-якому напрямку.

Технологія вікі докорінно змінює підхід до покликань у гіпертексті, дозволяючи здійснювати поступальне (а не зворотне) просування ієрархією і не відчувати технічних складнощів при проектуванні. Це дає можливість викладачеві та учням скоротити час підготовки до створення або виконання навчального завдання та зосередитись на навчальному матеріалі.

Технологія вікі не обмежує користувача в можливостях вбудовування в документи будь-яких об'єктів мультимедіа, завдяки чому можна реалізувати мультимедійність навчання.

У дихотомії «синхронна/асинхронна комунікація» технологія вікі дозволяє забезпечити тільки останній вид комунікації. Незважаючи на те, що редагувати один вікі-сайт можуть кілька людей, робота над одним документом в окремий момент часу може проводитися тільки однією людиною.

Наступна технологічна властивість вікі – її веб-природа. Вона забезпечує доступ до матеріалів вікі-сайту за мережевим протоколом http, подібно до будь-якого сайту в Інтернеті. Багато безкоштовних інтернет-сервісів дозволяють створювати та підтримувати вікі-сайти, спрощуючи процес створення власного вікі-сайту в Інтернеті [19].

Важливою властивістю технології вікі є її особлива модель комунікації, для якої характерна демократичність, активність, асинхронність, масовість і децентралізованість.

Перераховані вище технологічні властивості вікі є суттєвими як у теоретичному, так і у практичному сенсі:

- нелінійна гіпертекстова природа вікі дає змогу побудувати індивідуальний шлях взаємодії з інформацією; водночас характер збору інформації для вікі-сайту потребує як предметних і міжпредметних знань, так і інформаційно-комунікаційної компетенції;
- мультимедійність технології вікі дозволяє задіяти слух та зір при сприйнятті текстової інформації, звуку та відео, що у свою чергу дозволяє засвоювати інформацію та гармонійно розвивати всі види мовної діяльності;
- можливість вільного колективного доступу робить технологію вікі зручним інструментом проектної діяльності;
- особлива архітектура гіпертексту створює умови для інтуїтивно зрозумілого процесу розробки сайту;
- асинхронність комунікації та часова інтерактивність на вікі-сайті відкриває можливості для накопичення інформації та її організації;
- інтерактивність зворотного зв'язку другого рівня дозволяє отримати зв'язок із автором;
- можливість передачі вікі-документів через веб означає, що ця технологія може використовуватися не лише при безпосередньому контакті з автором вікітексту, але й дистанційно [15].

Таким чином, Вікіпедія як різновид гіпертексту має унікальний спектр технологічних властивостей, які надають можливість до колективного користування та редагування, а отже самотійного редагування перекладу статей.

Висновки до розділу 1

Нові інформаційні технології, що виникли наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. і спричинили зміну матеріального джерела носія інформації з паперового на електронний, сприяли виникненню нового способу організації текстового простору. Новий тип тексту, що з'явився внаслідок цього, був названий гіпертекстом і характеризується, порівняно зі звичайним текстом на паперовому носії, наявністю структурних і функціональних особливостей. Він став певним «надтекстом», «понадтекстом», чимось більшим, ніж звичайний текст, про що свідчить приставка «гіпер-», що означає «перевищення межі, норми чогось».

За характером елементів гіпертекст може бути ієрархічним та мережевим. Ієрархічна або деревоподібна архітектура гіпертексту обмежує можливості переміщення гіпертексту. Мережевий гіпертекст наділений розвинутою системою переходів між його елементами, виступаючи як масив інформації.

З погляду часових зв'язків прийнято виділяти статичні (тексти жорсткої структури) та динамічні (тексти м'якої структури) гіпертексти. Статичний гіпертекст не змінюється у процесі використання, відносини між компонентами гіпертексту від початку зумовлені авторами (електронні словники, енциклопедії). Динамічному гіпертексту властиві зміни. Такий гіпертекст створюється щоразу, коли до нього звертається користувач.

Виділяють п'ять функцій, притаманних гіпертекстові: репрезентативну, когнітивну (евристичну), дидактичну, сугестивну та фатичну.

Вікіпедія як різновид гіпертексту має унікальний спектр технологічних властивостей, які дозволяють створювати та зберігати навчальні бази даних та матеріалів (навчальні сайти, енциклопедії, навчальні програми, анотовані бібліографії тощо); організовувати спільну роботу над колективними веб-проектами; проводити дискусії за участю фахівців із вітчизняних та зарубіжних вишів; організовувати мережеві семінари чи вебінари; адмініструвати навчальний процес тощо.

Процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напрямку залежить від семантичних характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку конституального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обґрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати ті чи інші варіанти перекладу, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ФАХОВОГО ВИВЧЕННЯ

2.1. Поняття історичних реалій у фахових дослідженнях

Вивчення реалій завжди було цікавим питанням тому йому присвячено багато коротких і розгорнутих перекладознавчих та мовознавчих робіт. В цьому розділі ми розглянемо закордонних і вітчизняних учених якими було досліджено труднощі, пов'язані з адекватним переносом всієї культури інформації що закодована в реаліях, запропоновано різнопланові класифікації реалій: А. Федоров[63], О. Кундзіч, В.І. Кубіцький, В. Виноградов [18], С.Г. Чемеркін, І.М. Кочан, С. Влахов і Демченко [35], К.О. Буслаєва[17], І.М. Голиборода[34], Р.П. Зорівчак[39], З.Г. Прошина[56], К.Ю.Кіяниця[49], В.В. Коптілов[48] та інші. Питання саме перекладу історичних українських реалій, то це питання підіймають у своїх дослідженнях зокрема К.О. Буслаєва та І.М. Голоборода [17, с. 31–34; 34, с. 119]. Актуальність того, що дослідження з цієї теми досі тривають підтверджує те, що у працях цих дослідників деякі питання стосовно специфічних груп, залишаються досі не розкритими. [19]

Термін «реалія», здебільшого спочатку можна було побачити в роботах російських перекладачів та лінгвістів – С. Влаховава, С. Флоріна, А. Е. Супруна та ін., – роботи присвячені практиці та теорії перекладу. В курсах з країнознавства, міжкультурної та культурної комунікації лінгводидактики термін почав з'являтися і розвиватися пізніше. В роботах Тер-Мінасова, М. Л. Вайсбурда (1972), довідниках Г. Д. Томахіна, та ін. - такий підхід виражено найбільше [69].

В наші часи глобалізації де міжнаціональні зв'язки між різними країнами тільки розширюються гостро виникає питання щодо взаємопорозуміння між представниками різних культур та народів. Для вдалого спілкування потрібно не лише знати мови, а й знати особливості комунікативної поведінки та культурних особливостей жителів тієї чи іншої країни. Без сумнівів, мова завжди є пов'язана з культурою народу, різних сфер і галузей людської діяльності – літератури, техніки, науки, кінематографа тощо, розвитком суспільства.

Через це в межах практики і теорії перекладу розв'язується питання тотожності трансляції словникового складу з національним забарвленням з однієї мови на іншу. Спеціалісти з перекладу звертають особливу увагу на дуже кількість деталей, особливо в реаліях через те, що пояснено високою швидкістю їх поширення адже щодня народжуються десятки найменувань нових предметів або понять які швидко запозичуються носіями інших мов. Найбільша з труднощів – віднайти вірний варіант вживлення даних одиниць в інші мови.

Кожний народ або країна, місцевість мають свої індивідуальні ознаки які відрізняють одну культуру від іншої завдяки особливим умовам розвитку і уміщують самі в собі щось особливе, єдине в своєму роді. Існує багато спеціальних слів, у яких просто не існує вичерпних і точних слів з таким же значенням в других мовах. Дані мовні явлення і їх передача іншою мовою є частинкою важливого і об'ємного питання передачі їх неподібності як в історичному плані так і в національному, що коренями уходить до заснування теорії перекладу як окремого предмету вивчення. Реалії вважаються за лексику у якої немає еквіваленту, але попри свою складність, все ще найменш досліджена лінгвістична одиниця.

Сам термін слова «реалія» має корні в працях з перекладознавства 40-х років. А. Федоров, відомий спеціаліст, вперше використав його у праці “Про художній переклад” 1941 року. Фахівець зауважив: “це діяльність, яка вимагає певних знань, не тільки літературознавчих і історико – лінгвістичних а й практично мовних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє ... усвідомити всі особливості соціальних умов... історичні і географічні реалії і та ін.” так він охарактеризував перекладацьку працю [63, с. 23]. Фахівець й у наступних своїх працях не змінює свій погляд на термін «реалія».

Для Федорова реалії – це всього лиш предмет матеріального світу [63, с. 104].

Г. Шатков у його кандидатській дисертації, що була написана в 1952 році теж описує термін «реалія». Робота присвячена складнощам, які можна зустріти перекладаючи безеквівалентну лексику. Шатков говорить: «Найбільш типовою безеквівалентною лексикою потрібно вважати слова, що позначають національно-специфічні реалії та власні імена»

О. Кундзіч вперше вживає даний термін саме в перекладознавстві Українського походження у роботі 1954 року: “Перекладацька мисль і перекладацький недомисел”, тут вона блискуче виокремлює нереальність щодо перекладу реалій: “Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються”[47].

Опублікована праця С. Ковганюка у 1968 році «Практика перекладу» загалом є дуже цікавою, проте з точки зору досвідченого перекладознавця і перекладача Р.П. Зовірчак, проблема реалій в праці розглянута досить поверхнево адже вважає за реалії “назви предметів і явищ матеріальної і духовної культури певного народу, які в перекладі залишаються незмінними”.

Зовірчак Р.П. вважає, що відсутність правильного позначення в мові перекладу стає своєрідною «пасткою» і створює труднощі для перекладача. Зовірчак наголошує, що як під перекладознавчим терміном, реалію, слід сприймати як «моно-і полілексемну одиницю, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача». Поняття реалії є відносною, змінною категорією і це важливо. Слід пам'ятати що воно здобуває чіткості коли контактує з інакшою культурою мовою і культурою, важливо й те, що кількість реалій мови-джерела постійно змінюється, це керується словниковою насиченістю цільової мови.

Розглянемо класифікацію реалій за Р. П. Зовірчак.

З історичного та семантичного боку існують:

1. **реалії історичного значення** – їх життєздатність та актуальність входять до історичної лексики: укр. бунчужний, бортник, смерд тощо.
2. **власне реалії**: укр. щедрівка, бандура та подібні;

Розрізняються реалії й за **структурою**:

1. **одночлени**: укр. вечорниця, абетка, майдан, сепаратист, денцівка, кобзар, криничар; англ. A cheriff;

2. **полічлени**: укр. братська могила, правий сектор, троїста музика; англ. a ticket day, a toffee apple;

3. **фразеологізми**: укр. Між молотом і ковадлом, брати на кпини, бика за рога; англ. to reach the woolsack

Також запропоновано розділяти між собою реалії явного і прихованого характеру. У реаліях прихованого характеру начебто є рівнозначники в мові перекладу, але треба приділяти увагу тому, що їх поняття в позамовній дійсності дуже різняться. Через те що позначення слів можуть мати різне художньо-стилістичне забарвлення, бездумне вживання відповідників за просто спрчинять ще більше складнощів для розуміння змісту в кінцевому результаті.

Справа звісно не тільки у тому, чим різняться міжмовні відповідники як піч, рушник, калина і подібних слів предметно-логічного характеру, а більше в момент коли аналогічні символічні функції загалом відсутні. Що ж саме робить реалії прихованими, а точніше асоціативними, такими, у яких не існує таких саме за значенням аналогів в інших мовах Європи ? Українській мові властві саме символічні функції. Однак є варіант передавати такі реалії з допомогою різноманітних гіперонімічних чи синонімічних, ситуативних відповідників.

Cranberry, до прикладу (англійська лексема), яка може вживатись з конотативною семантикою червоної барви або дівочої цнотливості, може виступити відповідником даної української реалії (журавлина).

Також усі народи мають характерні символічні рослини. Візьмемо за приклад канадців які обожнюють клен, а от в Україні часто оспівують калину або вербу. В Україні часто можна почути: «Де у дворі калина – там порядна родина» або «Гарна калина, як рідна ненька Україна», «Верба і дівчина де-небудь приймуться».

Перебільшення і почуття гумору здавана притаманні українському народу. Стійкі словосполучення (ідіоми) є тому підтвердженням:

Нахаба та й годі!
 Засукавши рукава, у поті чола трудився!
 Гав не лови!
 Тоді, як мертвий оживе!
 А бодай тобі заціпило!
 Кров мою пиєш !
 Ой леле (лелечко)!

Отже, важливим пунктом в розумінні подальшого перекладу реалій є ознайомлення зі стилем життя українського народу та історією, щоб правильно їх застосувати при перекладі.

З таким твердженням не дуже погоджується О. Чередниченко. Він говорить про реалію як про носія національно-культурної інформації, не притаманної конкретному історичному моменту, об'єктивній реальності реципієнтів мови.

О. Чередниченко переконаний, що аналіз асоціацій реалій з такими поняттями, як діалектизми, неологізми, інтернаціоналізми, безеквівалентна лексика, дав можливість Р. П. Зорівчак класифікувати реалії в історичному, семантичному та структурному аспектах.

На мою думку, В.С. Виноградов (іспаніст) найбільш глибоко досліджував природу реалій у докторській дисертації 1975 р. «Лексичні проблеми художньої прози».

Насправді багато авторів дають неповні, нечіткі, приблизні визначення, говорять лише про одну з багатьох ознак і використовують різні терміни для їх визначення. Для деяких авторів до дійсності слід віднести слова, що позначають «особливості державного управління, побуту, моралі тощо».

Проте, на нашу думку, таку категорію перекладознавства, як реалії, найбільш інтенсивно досліджували вчені-перекладачі болгарського походження С. Влахов і С. Флорін, завдяки їх книзі 1980 року «Неперекладене в перекладі» термін «реалією» стає широко використовуватись. Вони дають найбільш точне визначення реаліям: «Слова і словосполучення, що називають об'єкти, що характеризують життя одного народу (спосіб життя, культуру, суспільство, історичний розвиток), є чужими для іншого» [32, с. 438]. У своїй книзі автори розрізняють два основні способи перекладу реалій. Транскрипцію відокремлюють від еквівалентної заміни слів, а переклад поділяють на контекстний переклад, приблизний переклад і створення нових слів. С. Влахов і С. Флорін пишуть: «від типових особистих імен деякі реалії відрізняються тим що містять лише наявність особистого значення (семантики)» [Влахов, Флорін 1980: 12], ті імена що є подібними і містять окрім називної ще комунікативну функцію називають реаліями.

Про відсутність одноманітності підходу до вивчення слів з національно-культурною унікальністю писав і іспанський лінгвіст, професор Гранадського університету Роберто Майорал Асенсіо. Як джерело оригінальних лексичних досліджень Майорал Асенсіо згадує книгу «Загальнотеоретичні основи перекладу» під редакцією А. В. Федорова. Саме з цієї праці було запозичено термін «реалія», який згодом підтримала Лейпцизька школа в якості Отто Каде [63].

За Г. Д. Томахіним, реалія — це позначення матеріальних об'єктів культури, історичних елементів, державних установ, міфологічних істот, що належать лише певним країнам і народам. Реалії — це слова (і словосполучення), що називають предмети, характерні для життя однієї людини (побуту, культури, суспільно-історичного розвитку), але чужі для іншої, етнічні та/або історичні носії відтінків, які часто не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах і тому не можуть бути перекладені з загальних причин, що вимагають спеціальних підходів. [61, с.4].

На думку Г. Д. Томахіна, порівнюючи різні мови і культури, можна виділити такі особливості використання реалій:

1. реалія характерна лише для однієї мовної групи і відсутня в іншій;
2. реалія існує у двох мовних групах, в одній із яких вона має додаткове значення
3. У різних суспільствах такі функції виконують різні реалії;
4. Подібні реалії мають різне значення в різних суспільствах

Реалія, за визначенням О. С. Ахманової, — це «в класичній граматиці різні чинники, досліджувані зовнішньою лінгвістикою, такі як національна система, історія та культура конкретного народу, мовний контакт носіїв певної мови тощо з точки зору рефлексії».

Вважається також що між терміном і реальністю існує суттєва різниця. Терміни складають основу наукової лексики, а сферою їх використання є спеціальна наукова література. Реальність переважно присутня в художній літературі, де вони формують елементи місцево-історичного колориту. Термін поширюється з поширенням предмета, який він називає. Але ми не можемо виділити з терміну «етнічну приналежність»: незалежно від його походження, він є власністю всіх людей, які сприймають термін як свою «законну» власність.

Реалія завжди належить тому народу, мовою якого вона створена. Реалія приймається в інших мовах, «як гість, залишається іноді на день, іноді на рік, а також трапляється (але відносно рідко), що стає настільки звичним, що назавжди залишається в мові іншого народу». Тому вважається, що слова певної мови є реаліями, коли описують поняття матеріальної культури, мають ознаки відповідних національностей, мають ті самі характеристики з терміном, але відрізняються від останнього за сферою використання.

Щодо зарубіжних лінгвістів, то їх більше хвилює зв'язок між реалією та культурою носіїв певної мови.

Тому К. Шефнер та У. Візерман визначали реалії як: «культурні феномени та терміни», «об'єкти з культурними характеристиками» [103, С. 32]. Б. Недергард-Ларсен дав їм таку назву – «культурно відповідні слова» [95, С. 207].

Дж. Педерсен навіть використав аббревіатуру ECRs (Extralinguistic Cultural References), що перекладається як «нелінгвістичні культурні посилання» [101, с. 113]. П. Ньюмарк використовує не термін «реалія» у нашому розумінні, а термін unit state system (national institutional terms) термін, який так чи інакше відповідає нашій «соціально-політичній» реальності, тоді як термін cultural terms позначає переважну більшість інших реалій, тобто , група неназивних реалій. [96, с. 153], часто називаючи їх простими культурними словами. На жаль, досі вчені не дійшли єдиної думки щодо систематизації реалій.

У лінгвістиці сьогодення відомо декілька класифікацій даних мовних одиниць, в їх основі лежать різні фактори й ознаки.

Пропонує поділити реалії на 4 типи З.Г. Прошина, відповідно порівнюючи культуру і мову:

- 1) рідкісні слова, що пов'язані з культурою: zhupan (англ.) – жупан;
- 2) кшталти: drug-store (англ.) – аптека;
- 3) слова подібні але з іншими функціями: cuckoo's call (англ.) – крик зозулі (в Україні рахують кування щоб дізнатись скільки залишилось жити, а в Америці рахують дівчата, щоб знати коли йти заміж
- 4) лакуни: clover-leaf (англ.) – дорожня розв'язка що виглядає як лист конюшини.

За ознакою часу (враховуючи зв'язок з культурою) можуть поділятись на такі групи:

- 1) неологізми: beatnik, cyberspace, freelance;

2) застарілі слова або історизми які позначають види реалій які зникли з користування: yeomen, gauntler, musket, caravel (історизми не мають синонімів у сучасній мові);

3) слова що більше не вживаються в тій формі в якій були, архаїзми (мають в сучасній мові синоніми): save=окрім, damsel=дівчина, the welkin=небо [56, с. 117].

Велике значення в українському перекладознавстві мають праці В. Коптілова. Учений, у визначенні реалій робить акцент перш за все на чинник міжмовного зіставлення. В. Коптілов у своїй праці «Актуальні питання українського художнього перекладу» називає реаліями "слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу" [48, с.97].

І.В. Корунець переконаний що вибір рішення щодо перекладу реалії залежить від позамовних і мовних факторів: її семантичних і структурних особливостей, контексту і сфери вживання. Переклад також залежить від мети перекладу і особистості самого перекладача. Під час перекладу історичних, суспільно-політичних і інших реалій, зазвичай перекладач зіштовхується з вибором: або за допомогою звичайних для реципієнта засобів передати загальне значення або зміст або відтворити специфіку реалії, її національно-культурний колорит. Найбільш поширений спосіб перекладу – транслітерація, тобто передавання слів записаних літерами однієї мови, літерами іншої.

А.Г. Кирда та О.О. Письменна мають думку, що в українській мові зараз набули статусу реалій і назви селищ і міст у Луганській та Донецькій областях, визначених сепаратистами територією ЛНР та ДНР [35, с. 253].

Міста і селища які не є в складі ЛНР та ДНР але є загальновідомими завдяки жорстоким воєнним діям та нападам, теж вважаються реаліями. Українські ЗМІ часто використовують їх назви, також вони звучать у виступах політиків та громадських діячів і є асоціацією з терміном «війна». Також назви тих міст і селищ потрапляють в англomовні ЗМІ, що висвітлюють воєнні події, які відбуваються в Україні. Розглянемо приклад таких новин: «120 mm and 82 mm mortars were fired on

Shyrokyne, Vodiane, Talakivka, Hnutove, Lebedynske, Opytne and Pavlopil» [55]. Або наступний приклад: «They died near the city of Volnovakha after their bus was hit by artillery shelling on January».

Розглянувши ці приклади, можемо зазначити що назва одного з українських міст Донецької області – Волноваха – передається шляхом транслітерації англійською мовою. Звернемо увагу на те, що це місто стало відомим у всьому світі а не лише в Україні, оскільки у травні 2014 року російські найманці-бойовики криваво напали на українських військових, а 13 січня 2015 року обстріляли автобус з мирними мешканцями та розстріляли мирний Марш «Я-Волноваха», що проводився на знак солідарності з українцями в багатьох країнах світу. Отже слоган «Я-Волноваха» у зв'язку з цими подіями став україномовною реалією. Особливо багато реалій виникло в моменти укладення угод про врегулювання політичної ситуації на сході України та вкладення перемир'я [54].

Реалії належать деякою мірою до безеквівалентної лексики, до цього дійшли більшість науковців. З огляду на співвіднесеність з поняттями «екзотизм», «безеквівалентна лексика», «лакуна» та «термін», К. Ю. Кіяниця, яка вивчає історичні реалії та типологію прийомів їхнього перекладу, визначає, що безеквівалентна лексика – поняття дещо ширше ніж екзотизми які не мають належності до часу і не перекладаються, терміни яким не притаманна етнонаціональна конотація, вони створені штучно для застосування у науці, а от лакуни більше прирівнюються до безеквівалентної лексики, адже йдеться лише про відсутність у ній одиниці аналогічного рівня для позначення цього поняття, а не про неможливість вираження цього поняття засобами мови перекладу. К.Ю. Кіяниця стверджує, що поняття «етнокультурна лексика» є найбільш відповідним до терміну «реалія» адже містить у собі найбільше число компонентів, які характеризують певне мовне явище [49, с. 30], і надає такі визначення реаліям: «Реалії – це слова і словосполучення, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і майже невідомі іншому народові; вони виражають національний і

(або) часовий колорит і зазвичай не мають точних відповідників в іншій мові, потребують особливого підходу при перекладі» [49, с. 30–31].

У своїй монографії «Сучасні концепції творчості у перекладі» (2012) [57] О.В. Ребрій стверджує що дуже важливо розуміти що перекладач є таким самим художником слова, творчою людиною, митцем як і автор оригіналу твору, навіть припускаючи, що гідно відтворити текст іншою мовою набагато складніше ніж писати. На думку О. В. Ребрія, принципи й способи відтворення реалій у перекладі і переклад безеквівалентної лексики є подібними адже вони виступають її прошарком: «В той час як деякі дослідники невинувато отождествлюють реалії з безеквівалентною лексикою, ми вважаємо, що ці дві лексичні категорії перебувають в гіпонімо-гіперонімічних відносинах» [57, с. 177], а невинувато заміна іншомовних реалій на українські або ж взагалі видалення з перекладу, збіднює комунікативний потенціал твору. Дослідник підсумовує, що адекватний переклад реалій видається можливим якщо креативно використовувати наявні мовні ресурси а також створювати індивідуально-авторські перекладацькі відповідники із урахуванням фонових знань, контексту, ситуації і особистісних характеристик номінатора.

Багато науковців окрім самого процесу перекладу реалій розглядають також і процес вибору вірного еквіваленту в рідній мові як окрему ланку розумово-творчої діяльності перекладача. О. В. Ребрієм подано результати огляду великої кількості праць різних перекладознавців які вивчали процес перекладу безеквівалентної лексики, та визначає цей процес як «творчий акт потрібної природи» [57, с. 144], отже у перекладача є можливість швидко виконати такі дії: 1. впізнати або ідентифікувати одиницю використавши довікові джерела (в тому випадку якщо не був з нею ознайомлений) або інтерпретувати одиницю (творчість як тлумачення); 2. прийняти рішення щодо вибору яким способом перекласти (варіативна творчість); 3. Сформулювати іншомовний відповідник (який спочатку утворюється у внутрішній лексиці, а потім переноситься у текст перекладу і можливо в його мову) [57, с. 144].

Розглядаючи різні погляди на питання проблематики класифікації реалій, робимо висновок, що методи групування реалій за тематичними принципами міцно утвердилися в літературі з цього питання. Для систематизації реалій необхідно спиратися на екстралінгвістичні чинники тематичних асоціацій, оскільки головним мірилом їх виділення є семантичні фактори, які виникають при порівнянні з лексико-семантичною системою іншої мови. Як слово з явними національними ознаками, реалія та її переклад викликає великі труднощі з перекладом.

2.2. Сучасні підходи до класифікації історичних реалій

Сьогодні відсутній єдиний варіант поділу реалій на групи тому дослідникам залишається пропонувати різноманітні їх варіанти, базуючись на різних положеннях. Реалії можна поділити в різні три угруповання. Від того яке поняття означає реалія залежить поділ. Реалії можуть поділятися за ознакою часу, місця й предметною ознакою. Саме тому є різні їх класифікації. Розглянемо систематизацію за Флоріним та Влаховим, адже вона вважається найбільш вичерпною. Ними було розглянуто «реалію», як поняття з різних сторін.

Такий вигляд класифікації вони включають:

1. За часовою ознакою;
2. За місцевою ознакою (залежить від приналежності до певної мови або національності);
3. За предметною ознакою.

Серед предметних ознак:

1. Реалії географічного характеру: найменування фізичних географічних об'єктів в тому числі тих, що пов'язані з роботою людей; метеорологія; ендеміків.
2. Реалії етнографічного характеру: предмет етнічного походження, робота, духовна культура, здобутки, буття (матеріальне) і творчість, мистецтво ;
3. Реалії політичного й суспільного характеру: елементи влади і її представники; т

ериторіальний уклад і адміністративний; реалії військового характеру; політично-суспільне життя.

Серед ознак за місцем:

- В полі однієї мови: чужі реалії – це кальки (послівні або поморфемні переклади найменувань чужих об'єктів для даного народу), запозичення (слова що походять з іншого словникового складу інакшої або транскрибовані реалії іншої мови: бізнес (ам.), бринза (рум.), супутник (рос.). Свої реалії – споконвічні слава даної мови: хііт (heath – болотиста місцевість, покрита підбрусничником), ель-ейл (ale – світле англійське пиво);
- В полі двох мов: внутрішні реалії – слова, що належать одній з двох мов, а значить, чужі для іншої наприклад, фіорд – порівнюючи в російській та норвезькій мовах – буде внутрішньою реалією для норвезької. Зовнішні реалії – так само чужі для обох мов наприклад, фіорд – є зовнішньою реалією для болгарської, російської або будь-якої іншої мови, але не для норвезької.

За часовою ознакою можна поділити реалії на сучасні та історичні:

1. Реалії історичного характеру пов'язані з минулим, з певною епохою індивідуальної групи в соціумі. До них відносяться: назви документів, політичних, соціальних, релігійних груп та історичних подій [32, с. 59-65]. Але досі є такі історичні реалії, що лишаються актуальними у пам'яті носіїв конкретної культури, мови та продовжують жити в сучасній мові. Є й навпаки, історичні реалії згубивші свою значимість і зараз є маловживаними в повсякденному мовленні.
2. Сучасні вживаються в мові сьогодення, описують поняття, які існують сьогодні. Г. Д. Томахін виділяє історичні та сучасні реалії, а особливо перші іменує як неологізми та історизми: «Історизми – це слова, що позначають мертві реалії, а неологізми – слова, що позначають реалії, які з'явилися в даний період» [62, с. 3-8].

За ознакою місця:

1. У полі однієї мови: не рідні реалії є кальками (переклади послівного або поморфемного характеру назв чужих предметів для конкретного народу), запозичення (ті слова які є транскрибованими з іншої мови або походять з іншого словникового складу: алгебра (араб.), фонетика (грец.), базар(тюрк.), ампула (франц.), фієста(ісп.), шнапс (нім.), мазурка(польс.). Власні реалії – одвічні слава певної мови: хіт (heath – болотиста місцевість, укрита підбрусничником), ель-ейл (ale – англійське пиво);
2. У полі двох мов: внутрішні реалії – слова які належать до однієї з двох мов, значить чужі для другої, наприклад фіорд – порівнюючи українську та норвезьку мови – це особиста реалія для норвезької. Запозичені реалії – чужі для обох мов, те саме слово фіорд – є зовнішньою для української та болгарської мови але не для норвезької.

А. В. Федоров, виокремлює реалії національно-специфічного характеру матеріального побуту та суспільного життя, маючи таку ж саму точку зору як і Томахін [63, с. 145-150]. Реалії, охарактеризовані, як лексику в якій міститься нова, невідома інфомація.

Як відмітив В. С. Виноградов, розуміння фонові інформації обіймає своєрідності географічного оточення, особливі й своєрідні факти державного устрою національної історії та громади, епосні та етнографічні розуміння, доцільні типові об'єкти предметно-матеріальної культури наших днів і пережитого – все, що звичайно в теорії перекладу називають реаліями [18,с.112]. Асоціативні реалії досить оригінально вживлені у мову і пов'язані з привабливими культурними а також історичними національними явищами. Реалії даного типу не знайшли своє віддзеркалення в безеквівалентній лексиці, спеціальних словах, а «зачіпилися» у звичайних словах (наприклад: символи, кольори).

Г.Д. Томахін також виокремлює цей тип реалій, тільки називаючи їх конотативними реаліями – «лексичні одиниці, які, позначаючи звичайнісінькі

поняття, виражають водночас смислові та емоційні «фонові відтінки» [61, с. 41]. Оскільки їх семантична структура абсолютно начинена фоново-лексичними даними, то реалії такого виду є полярними до прикладних лексичних одиниць. Найбільш яскраво конотативні реалії матеріалізуються в нелегких значеннях слів, різновидах їх значень, експресивно-емоційних виявах, складниках значень слів, їх внутрішній формі. Це показує інформаційні несхожості аналогічних за поняттям слів у мовах які порівнюються. Словами які уособлюють суцільні, фонові знання людини, як: річка, місяць, сонце, зелений тощо, в текстах художнього жанру різних мов які супроводжують фонову інформацію, яка обумовлена асоціативними реаліями, країнознавчі базові знання [61, с. 122].

Наведемо варіанти відтворення історико-культурних реалій:

1. **Транскрипція** – має під собою машинальне перенесення реалії з мови іноземної в перекладацьку графічними засобами останньої. Результат має бути максимально наближеним до оригіналу. Частійше необхідність, рідше бажання застосувати транскрипцію коли передаємо реалію спричинена тим, що так фахівець який перекладає текст з більшою імовірністю зможе отримати шанс побороти ті складнощі, які згадані вище. Треба зважати на те, що передачу реалії таким чином щоб читачу було легко зрозуміти, можна ускладнити якщо зробити не вірний вибір між варіантами перекладу або як правильно транскрибувати.
2. **Транслітерація** – це передача літер які складають англійське слово за використання літер мови перекладу (по іншому, написати те саме слово, англійське наприклад, тільки українськими літерами).
3. **Переклад реалії** (її заміна) – відбувається лише в тих умовах, коли транслітерація або транскрипція є неумісними, або не бажаними.
4. **Введення нових слів** – є кращим варіантом після транскрипції, задача цього методу полягає в тому, щоб зберегти фолькльор та зміст нової

перекладеної реальності: створенням нової фрази (або слова) також можна досягти того ж ефекту [91]. Такими словами здебільшого можуть бути калька та напівкалька. Кальки — це запозичення, зроблені шляхом дослівного (зазвичай часткового) або зворотного перекладу слова з подальшим об'єднанням перекладених частин без різноманітних змін.

Цю класифікацію, яку запропонував Виноградов, привертає увагу бо на думку автора, зміст основної інформації охоплює, насамперед, конкретні факти державного устрою та історії національної громади, індивідуальність географічного довкілля, фольклор та етнографію, наукові поняття, характерні предмети минулої та сучасної матеріальної культури [18, с. 87]

Наприклад, Р. П. Зорівчак зазначає, що історичні реалії – це семантичні архаїчні слова, що втратили життєздатність через зникнення референтів, що містяться в історично дистантних словниках [41, с. 70].

Напрошується проміжний висновок, що кожен вчений має своє особисте уявлення про класифікацію реалій, але всі вони розрізняють їх на категорії, тому для науки вивчення реалій досі цікаве і дуже важливе.

З точки зору історичної семантики можна виділити:

- 1) Власні реалії – предмети або явища які існують навколо всіх нас, пов'язані з мовною одиницею;
- 2) Історична реалія — семантичні архаїзми, що містяться в історично неузгоджених словниках через зникнення відповідників, втратили життєву силу і більше не вживаються мовою. Вони включають базові знання про культурну спадщину.

Конструктивно існують наступні відмінності:

- 1) одночленні реалії;
- 2) Поліноміальні реалії з номінативними характеристиками;
- 3) Фразеологізми

Беручи до уваги семантичне наповнення, можна сказати, що будь-яка реалія складається з деякої кількості семантик, які й створюють її екстенсивне значення.

Але потребує уваги існування конотації сем. Ці семи містять етнокультурну інформацію, таким чином вказують на расову приналежність.

На лексичному рівні мови Г. Д. Томахін виділяє етнозабарвлені слова (наприклад, канадизми, австралізми або американізми) пов'язані з реаліями тих чи інших країн [62, с.15].

Так, американізми віддзеркалюють відмінності американського суспільства в культурі, економіці, способі життя, соціально-політичному укладі, побутових умовах тощо, виражають унікальні явища та предмети американської культури, становлять основну відмінність американського варіанту англійської мови від англійської, як приклад. Американізм включає два різних набори лексичних одиниць:

- а) стійкі словосполучення або слова, що є локальними відповідниками інших лексичних одиниць, що виражають ідентичні поняття;
- б) лексичні одиниці, що означають об'єкти та явища, які є специфічними для американського варіанта англійської мови. До цієї категорії можна вписати слова які входять до інтернаціональної лексики, а не тільки активно використовуються в різних існуючих варіантах англійської мови щоб позначити відповідні американські реалії [62].

В такий спосіб, слова-реалії показують нам, як досить своєрідну, не схожу ні на що і разом з тим складну категорію лексики яка не має еквівалентів в інших мовах. Реалії є мовним явищем, що неймовірно тісно поєднане з культурою і історією народу. Дані лексичні одиниці досить швидко реагують на прогрес або зміни в історії людства та їх культури. Дуже чітко й конкретно представлено зв'язок між мовою і культурою: виникнення новітніх реалій в матеріальному і духовному планах, веде до виникнення еквівалентних слів у мові.

2.3. Закономірності представленості історичних реалій у Вікіпедії

В інформаційному суспільстві наших днів постійно з'являються нові способи та форми поширення довідкової інформації, які дозволяють швидко та без

технічних затримок опрацьовувати та надавати споживачам великі обсяги фактичного матеріалу.

На жаль, у друкованих енциклопедичних працях важко швидко висвітлити ті унікальні нові явища, які ми спостерігаємо чи не щодня в суспільно-політичному, культурному, економічному житті, щоб зробити внесок у зміст довідника (у статистичній інформації) важливі та необхідні зміни, бібліографія тощо. Одним із таких явищ є те, що реалії нової дійсності постійно оновлюються та швидко запозичуються носіями інших мов. Така одиниця мови, як реалія, не може так скоро з'явитися в друкованих виданнях.

Адже друкована енциклопедія, ретельно підготовлена численними авторами та висококваліфікованим науково-редакційним колективом, потребує при належному рівні культурно-друкованого виконання чималих організаційних і науково-методичних зусиль, приділення часу і неймовірних фінансових витрат.

Тому в останнє десятиліття у країнах світу починається стрімкий процес створення електронної енциклопедії.

Існує чітка тенденція до покращення якості веб-енциклопедій, не лише з технічної сторони (особливо щодо прискореного та легкого пошуку інформації за допомогою гіпертекстових посилань або розміщення цифрових звукових чи відеокліпів, анімаційних вставок та елементів віртуальної реальності), а також з точки зору змісту – науково обґрунтовані, точні, перевірені факти.

Українська «Вікіпедія» є лідером вітчизняних електронних енциклопедій. Проте зазначимо, що «унікальний революційний потенціал Вікіпедії у сфері доступності знань робить її потенційно небезпечною через високий потенціал використання як інформаційної зброї в умовах сучасної інформаційної війни, що часто викликає занепокоєння. Вікіпедія – національний інформаційний продукт.

Тобто, враховуючи нинішню народну й політичну напруженість між країнами світу через Російсько-Українську війну, Вікіпедія, як інформатична зброя вважалась би небезпечною за звичайних довоєнних часів, але зараз завдяки народу України Вікіпедія, як електронне джерело до якого мають доступ всі бажаючі, поповнюється новими словами, що до цих пір не існували. Отже це і є та нова ланка

для вивчення новітніх реалій, яку треба буде вивчати і перекладати. Тож Вікіпедія в теперішній час набуває ще більшої цінності для майбутнього.

Але поки що ця електронна енциклопедія за якістю та глибиною посилення поступається друкованим («Енциклопедія українознавства» та ін.).

Вікіпедія — це популярна або безкоштовна енциклопедія, тому вона ненадійна через загальнодоступність, звідси прийшло поняття «мудрість натовпу» — поняття, яке пропагує ідею інтелектуальної переваги над потенціалом колективу навіть над індивідом з дуже високим рівнем професіоналізму. Ця філософія відображена в енциклопедичній співпраці людей у всьому світі, які роблять свій внесок у написання «Вікіпедії».

Водночас, на думку деяких вчених, незліченна кількість людей має неперевірену кваліфікацію, а часом і сумнівні знання, що сприяє знеціненню однієї з головних характеристик наукового знання — його достовірності.

Небезпека отримання хибних знань, які здаються людині та суспільству загалом достовірними, полягає не лише в тому, що такі знання не відповідають дійсності й тим самим вводять людину в оману, але й уможливають маніпулювання як особистістю, так і суспільством у цілому. [98, С. 6] Достовірність інформації сьогодні дуже важлива, оскільки світ зосереджений на подіях в Україні. Зараз потрібно дуже ефективно підійти до впровадження новітніх реалій в електронні ресурси, адже згодом вони стануть історією.

У відповідь на зазначені проблеми адміністратори «Вікіпедії» запровадили стандарти важливості, особливо для окремих статей. Наразі у Вікіпедії існує арсенал інструментів у боротьбі з дезінформацією. Інформацію з посиланням на сторінки в соціальних мережах, наприклад, видаляють відразу, проте якщо йдеться про жовту пресу (конкретні погоджені ЗМІ на кшталт sipro.com.ua), дані пов'язаних джерел чи відео з хостингів, то в статті з'являється сповіщення «неавторитетне джерело», й інформація може кілька днів залишатися доступною, допоки її не вилучать вікіпедисти. Але на сторінці обговорення слід пояснити свою точку зору, щоб у дописувачів не було сумнівів, що автор статті щось замовчує чи когось відбілює.

Деякі популярні статті, як «Україна», заблоковані від редагування анонімними користувачами, а правки до них зареєстрованих користувачів може затверджувати лише так званий «патрульний» – вікіпедист, який перевіряє тексти на відповідність основним правилам енциклопедії. Вікіпедія також має фільтр блокування домену сайту, «якщо один чи група дописувачів доповнюють наявні статті значною кількістю посилань на певний сайт у рекламних цілях».

Існують також обмеження на додавання посилань на ненадійні джерела, що попередньо обговорюється у спільноті. Список постійно поповнюється, і до нього можна потрапити за джинсу (замовні матеріали), фейки та маніпуляції, якщо такі були помічені експертами.

Такі помилки в розвитку глобального інформаційного простору можуть бути загрозливими. «Вікіпедія» стала основним джерелом довідкової інформації для багатьох людей у світі. Проте неправдиві, спотворені факти у «Вікіпедії» час від часу трапляються, що підтвердили американські дослідники.

Так, їх справді швидко видаляють, але багато статей, особливо тих, тематика яких в даний проміжок часу привертає увагу читачів, може тривалий час містити не правдиві дані, поширюючи їх в інформаційному просторі [88].

Також слід враховувати, що різна інформація актуальна в різні періоди часу. У наших реаліях найбільш актуальними є теми політичного, культурного, соціального та історичного характеру. Зараз багато людей в Україні як ніколи цікавляться українською історією, культурою своїх предків та їхньою спадщиною.

Також весь іншомовний світ зацікавився всім що пов'язано з Українським, а оскільки українська мова багата на реалії, важливим є фактор доцільного їх перекладу, як новітніх так і історизмів, на іноземну мову, в електронній Вікіпедії особливо, оскільки багато людей нею користується, задля уникнення непорозумінь.

Звісно, не лише у «Вікіпедії» (у якій викривлення інформації найчастіше здійснюється або через некомпетентність автора, або свідомо), а в будь-якому енциклопедичному виданні можуть траплятися.

Маємо чіткий приклад – стаття про український літак «Мрія» АН-225 що була надрукована в «Britannica Encyclopaedia». Там його обізвали російським. І

тільки у 2018 році, хлопчик якому було лише 7 років помітив цю помилку і її виправили. У «Вікіпедії» статті з наукової тематики всередньому містять 4 помилки (за окремими розвідками), а в «Britannica Encyclopaedia» – три [85].

Також доцільним буде згадати скандал довколо статей, щ обули написані шотландською мовою. ЗМІ написало що у «Вікіпедії» було знайдено дуже багато помилок. Як пізніше було встановлено, половину зі статей даною мовою написав підліток який не мав достатнього рівня володіння цією мовою.

У 2006 році, у «Вікіпедії» було створено більше ніж 6 тисяч статей «сибірською» мовою, якої доречі не існує. Це був мікс говірок російською мовою та лайки. Статей було навіть більше ніж на той момент білоруською чи узбецькою мовами. Тільки через рік це помітили і видалили. Доречі помилок в текстах соціального характеру менше ніж в текстах точних наук.

Звертаючи увагу на все вищезгадане виник термін – війна редагувань, що значить регулярну зміну тексту в статтях людьми які мають протилежні точки зору.

Ю. Козир і М. Дубініна провели розвідку і винайшли, що тема загальновідомого військового конфлікту на Сході України у «Вікіпедії» українській та російській представлена по різному. Інакше розставлено смислові акценти, тож інформація сприймається по різному, різними народами.

Підсумовуючи, автори кажуть: «хто хоче дізнатися про “війну” на Сході України, той отримає інформацію, яка підсилить власне ставлення до цих подій саме як до війни, а хто запитує про “конфлікт”, той отримає інформацію для зміцнення такої позиції» [89, с. 313]. В іноземній «Вікіпедії» все набагато правдоподібніше і краще, все названо своїми словами, що правда гіперпосилання дещо інші. В Українській Вікіпедії спершу йдуть такі посилання: Генеральна Асамблея ООН, Гаазький Суд, тривале нарощення військ, ЛНР, ДНР, Білорусь, Збройні сили РФ, окупація, «спеціальна воєнна операція». Коли ж в іноземній Вікіпедії: Invasion, World War 2, refugee crisis, Ukrainians fleeing, denazification, demilitarization, global food shortages, annexed Crimea, Ukrainian revolution, з посиланням на пояснення що це за вирази, що означають і коли виникли [104].

Виникло й поняття інформаційної екосистеми в сенсі збереження непорушності змісту тексту, тобто надійності фактів.

Інформаційна екосистема є фазливою ланкою, адже «Вікіпедія», яку читають мільйони людей і якій довіряють, стала зручним майданчиком для проведення інформаційних війн, протистоянь і конфліктів, особливо в наші часи. В умовах поширення фейкових новин і інформації, політичної пропаганди тощо, на думку норвезьких енциклопедистів Е. Болстада й С. Петтерсена, суспільство почало в більшій мірі потребувати якісну надійну інформацію, подану реальними експертами, передусім науковцями.

Ареною конфлікту на українську тематику у російській Вікіпедії та інших мовних розділах також найчастіше виступають статті про Українську революцію, Голодомор, діяльність ОУН та УПА, а також про анексію Криму та російську агресію на Сході України.

Наразі Вікіпедія є джерелом інформації для мільйонів інтернет-користувачів, у тому числі й для тих, хто шукає в ній історичну інформацію. Відтак, вікіпедистам – волонтерам, які створюють і редагують статті у Вікіпедії, – важливо послуговуватися авторитетними джерелами, готуючи статті до електронної енциклопедії.

У переліку неавторитетних джерел, визначених Вікіпедією, виявилися сайти організацій та компаній (можуть бути заангажованими в статті про самих себе), персональні блоги та сторінки в соцмережах (за винятком твітів президента США Дональда Трампа, бо він веде свою сторінку сам і часто створює інформаційний привід), жовта преса (у британській Вікіпедії так заблокували використання таблоїда Daily Mail), сайти сумнівної якості та із сумнівними твердженнями. Не публікують також псевдонаукових даних та оригінальних досліджень – ідей і теорій, які ніде раніше не з'являлись.

З огляду на динамічний та тривалий розвиток Вікіпедії як гіпертексту, у ній представлені історичні реалії усіх категорій та типів. Окрім того, вона містить навіть так звані неологізми. Так, Г. Д. Томахін виділяє історичні та сучасні реалії, та іменує їх як неологізми та історизми: «Історизми – це слова, що позначають

мертві реалії, а неологізми – слова, що позначають реалії, які виникли в даний період» [62, с. 3-8].

Томахін ввів інакшу класифікацію. Він виокремив із незлічуваної маси лексики реалії ономастичного характеру, вони мають відмінність від звичайних назв тим, що є завжди забарвленими національно.

До числа реалій ономастичного характеру він відносить:

1. Назви географічні (топоніми), особливу увагу приділяючи тим що мають культурноісторичні асоціації.

2. Антропоніми – імена діячів мистецтв, учених, історичних особистостей, письменників, громадських діячів, персонажів фольклору та художньої літератури, відомих спортсменів.

3. Історичні події і факти в існуванні певної країни; назви творів мистецтва і творів літератури; назви громадських та державних установ і багато іншого.

А. В. Федоров виокремлює реалії національно-специфічного характеру матеріального побуту та суспільного життя, маючи таку ж саму точку зору як і Томахін [63, с. 145-150].

Висновки до розділу 2

З нашого дослідження можемо дійти висновку, що було присвячено дійсно багато праць на тему дослідження реалій. Досліджували це питання як українські, так й іноземні фахівці. Достатньо глибоко вивчене це питання, але на нашу думку, все ще є актуальною і можна навіть сказати новою для сучасних вчених новоявлених реалій. Так відбувається, бо життя іде і народжуються нові цікаві реалії, поняття, які ще треба дослідити, або ті, яким не було присвітлено досить уваги і знайти там щось нове. Можна знайти собі нову область, або стару але не досить досліджену і віднайти там щось нове, небачене досі, спробувати себе в різних областях.

Також можна зі впевненістю сказати, що не існує єдиного вірного способу для перекладу реалій та їх класифікації. Певного правила для всіх дійсно не існує. Передача реалії з однієї мови в іншу є творчим процесом, тому кожний окремий

випадок має бути розглянутий особисто й ретельно підібрати вірний метод перекладу.

Вікіпедія як джерело пошуку реалій, не є в наші дні таким достовірним й вичерпним джерелом, як друковані примірники енциклопедій, але є достатньо дієвими і зручними для швидкого пошуку реалії і її значення в електронній бібліотеці або занесення новітніх реалій туди. В наші дні це є тло, на якому точиться війна за правду. Саме у Вікіпедії іноземний читач може знайти слова, які виникли зараз, в дня нашого життя і прочитати, що саме вони значать. Достовірність інформації дуже важливо тому Вікіпедія має намір вдосконалюватись, щоб в подальшому уникнути непорозуміння реалій іноземними читачами.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ В АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ГІПЕРТЕКСТАХ

3.1. Специфіка перекладу лексичної складової історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах

Вибірка дослідження представлена 300 прикладами вживання історичних реалій в англомовних електронних гіпертекстах, узятих із англомовної версії онлайн-енциклопедії «Вікіпедія»

Історичні гіпертексти англійської та української мов значною мірою насичені спеціальними поняттями, особливою термінологією. Історичні реалії – це конкретні словосполучення, слова, професії тощо, обмежені сферою вживання та предметною приналежністю, у нашому випадку – історичне поле.

Провести чіткі межі поняття «історична реалія» дуже складно, оскільки Роль поле функціонування історичних реалій достатньо широка, і багато загальноприйнятих термінів набули в ній спеціального, вузького значення. Сукупність історичних реалій включає стійкі одиниці синтетичних або аналітичних номінацій, закріплені за відповідними поняттями в понятійно-функціональній системі тих чи інших областей історії у значеннях, регламентованих її дефініцією [6].

Однак не варто звертати увагу лише на історично сферу, оскільки в цій великій сфері є багато інших галузей, які слід розглядати як окреме незалежне поле знань чи діяльності [6]. У зв'язку з цим пропонується виділити наступні групи лексики, що вживаються в англійських та українських гіпертекстах на історичну тематику:

- історико-політичні реалії;
- історико-дипломатичні реалії;
- історико-технічні реалії.

Лексика на позначення реалій цих груп повсюдно використовуються в гіпертекстах історичного спрямування, в тому числі й у статтях Вікіпедії.

Слід зазначити, що лінгвістичні одиниці на позначення історичних реалій, які використовуються в розмовній мові, відіграють не менш важливу роль, поряд із офіційною, стилістично-нейтральною термінологією [6]. Вони утворюють окрему групу реалій-професіоналізмів (часто буває що їх відносять до груп розмовних термінів); такі поняття часто зустрічаються і в ЗМІ.

Можна віднести до історичних реалій і ті мовні одиниці, які вживаються виключно в історичних контекстах, а в загальному вживанні маловідомі, хоч і не позначають історичних понять.

Сукупність історичних реалій також включає емоційно забарвлену лексику, яка, як правило, складається зі стилістичних синонімів, відповідних історичній термінології [6]. Наприклад, значення «піхотинець» в англійській мові мають слова *doughboy* та *infantryman* мають. Звернемо увагу, що випадання зі складу історичних реалій ряду мовних одиниць, а особливо постійне поповнення та зміна складу історичних реалій, трансформація значень тощо, сильно пов'язані з постійним формуванням та розвитком загальних умов історичного розвитку.

Головною ознакою англійських та українських історичних реалій, серед інших властивостей термінів, є особливий функціональний діапазон, що визначається набором ознак, які дозволяють класифікувати певні слова чи словосполучення до термінів історичної категорії.

До історичних гіпертекстів у його широкому значенні, з якими зазвичай мають справу перекладачі, відносять мистецькі публіцистичні та політичні матеріали, акти управління (різні документи), наукові та технічні матеріали. Власне історичні матеріали виділяються від будь-яких інших своєю спеціальною лексикою, насиченістю, широким використанням наукової, технічної і історичної термінології, наявністю певної кількості змінно-стійких та стійких словосполучень, характерних тільки для історичної сфери спілкування, великою кількістю історичної номенклатури та спеціальних скорочень та умовних позначень, що вживаються тільки у історичних матеріалах, розглядаючи зі сторони

синтаксису – широким використанням еліптичних (особливо у документації) та клішованих конструкцій, бідністю часових дієслівних форм, стиснутою формою висловлювання, використанням усередині одного речення численних паралельних конструкцій, виражених інфінітивними та дієприкметниковими зворотами. Все це пов'язано з функціональним навантаженням, що охарактеризовує фахову сферу спілкування: стислість, ясність і точність викладу, чіткість і конкретність формулювань, стрункість побудови, чітке відокремлення однієї думки від іншої, легкість сприйняття інформації, що передається [4].

Основні принципи, способи, прийоми та методи перекладу взагалі та спеціального перекладу зокрема характерні і для перекладу історичних реалій. Однак через особливу комунікативно-функціональну спрямованість цей вид перекладу наділений специфічними рисами, пов'язаними з особливостями стилю, лексики та граматики мови англійських історичних реалій, представлених у гіпертекстах.

У перекладі історичних реалій дуже велике значення має точність перекладу, оскільки перекладений матеріал може бути основою прийняття важливих рішень тощо. Тому адекватність перекладу історичних реалій передбачає насамперед більш чітку передачу структурної форми змісту матеріалу, а не тільки його точну передачу, розташування матеріалу та порядку побудови його частин, послідовності викладу та інших факторів, які можуть здаватися неважливими, формальними, але насправді мають велике значення для фахівця. Наприклад, у історичних документах важливими є порядок дотримання підпунктів та їх пунктів їх позначення (арабськими цифрами та буквами латинського алфавіту), точність передачі дат і часу, координат, географічних назв, нумерація та найменування частин та підрозділів та інші відомості [5].

Переклад історико-політичних реалій, ужитих у гіпертекстах, є одним із різновидів спеціального перекладу з яскраво вираженою комунікативною функцією. Відмінною рисою перекладу історико-політичних реалій є велика термінологічність і гранично точний, чіткий виклад матеріалу за відносної відсутності образно-емоційних засобів вираження [5].

У історико-політичних гіпертекстах варто виділити особливу групу термінологічних стійких поєднань. До таких належать:

1) змінно-стійкі поєднання, які у історико-політичних гіпертекстах у силу вимоги точності та ясності, що виключає можливість різного тлумачення інформації, що передається, стають стійкими. Наприклад:

to lift fire – переносити вогонь углиб території;

to shift fire – переносити вогонь фронтом;

to hold a position – утримувати позицію;

to hold the enemy – стримувати супротивника.

2) Афоризми, прислів'я та приказки. Наприклад:

be quick on the draw – миттєво реагувати;

have sand in ones hair – мати досвід бойових дій у пустелі;

marshals baton – маршальський жезл;

good beginning is half a battle – добрий початок – запорука перемоги;

the war depends on which we choose – все залежить від правильного рішення.

3) Кодовані стійкі поєднання. Наприклад:

no joy – ціль не виявлена;

my feet are dry – лечу над суходолом;

mayday – сигнал про допомогу.

4) Спеціалізовані команди. Наприклад:

Eyes Left! – Рівняння ліворуч!

Arms, port! – Зброю на груди!

Right, Face! – Рівняння праворуч!

Розбір історико-політичних англомовних реалій доводить притаманну для них неабияку різноманітність. З однозначними термінами які майже завжди мають виразні семантичні межі, часто можна зустріти матеріали, що обдаровані цілим рядом значень. В такому випадку адекватність перекладу залежить напряду від контексту, де вживається термін. Так, наприклад, англійський термін *army* може бути перекладений і як сухопутні війська, і як армія:

The Fifth Panzer Army was defeated near Kharkiv. – П'ята танкова армія була розбита під Харковом.

The United States Army is a large part of US Armed Forces. – Сухопутні війська США є значною частиною всіх Збройних сил США.

З точки зору труднощів розуміння й перекладу, а також культурної асиметрії між двома мовами, терміни, що вжиті в англомовних історико-політичних текстах, традиційно поділяються на три групи:

1) терміни, що мають прямий еквівалент в українській мові:

rifle – гвинтівка:

I had a 9-millimeter pistol concealed in my waistband and a rifle with two 30-round magazines. – У мене за поясом висів 9-міліметровий пістолет, а також гвинтівка з двома магазинами по 30 набоїв;

field gun – польове знаряддя:

This article centers on the introduction of the French 75mm light field gun, and its impact on the European military balance. – Головною метою цієї статті є прийняття Францією на озброєння нового 75-міліметрового легкого польового знаряддя;

field hospital – польовий шпиталь:

Field Hospital Staffers Provide Around-the-Clock Care in New York's Central Park. – Співробітники польового шпиталю надають цілодобову медичну допомогу в нью-йоркському Центральному парку;

mine detector – міношукач:

This mine detector is designed for use on all grounds. – Цей міношукач спроектований для виявлення мін, закладених на будь-якому типі ґрунту.

2) терміни, що позначають реалії в англійській історичній термінології та відсутні в українській термінології, але мають загальноприйняті еквіваленти:

Pentagon – штаб-квартира Міністерства Оборони США:

A secret Pentagon directive orders planning to try to destroy a militia group... – Секретна директива Пентагону вимагає знищення групи повстанців...;

Air National Guard – національна гвардія ВПС США:

To join the Air National Guard, you must be between 18 and 39 years old. – Для того, щоб вступити до національної гвардії ВПС США, musíte мати від 18 до 39 років;

Territorial Army – територіальна армія:

The Territorial Army would be renamed the Army Reserve under plans unveiled by Defense Secretary. – Згідно з планами, озвученими міністром оборони, Територіальна армія буде перейменована в Армійський резерв.

3) терміни на позначення реалій англійської історико-політичної термінології, що не мають загальноприйнятих еквівалентів у історико-політичній термінології української мови. Остання група термінів є найбільш проблемною стосовно перекладу, оскільки для досягнення адекватності перекладачеві необхідно мати глибокі пізнання у сфері функціонування того чи іншого терміна.

Перекладацька стратегія стає механізмом або методом, який використовують для вирішення певного виду проблеми тексту оригінала [11]. Стратегію визначають як набір правил та принципів, які перекладач використовує для досягнення цілей, визначених перекладацькою ситуацією у найбільш ефективний спосіб [5].

Ми беремо за основу зазначене трактування цього поняття, проте розрізняємо макро-, або як її ще називають глобальну, то мікро-, тобто локальну, перекладацьку стратегію. Макростратегію розглядаємо як загальну стратегію, яку використовують до тексту в цілому. Мікростратегія позначає певні прийоми або механізми, які використовують під час перекладу певних сегментів тексту оригінала. Також стратегії поділяють на загальні та конкретні. Загальні стратегії використовують до всіх видів тексту, а конкретні – до певних видів тексту, зважаючи на функцію та мету перекладу [3].

Багато науковців розглядають стандартизацію як негативне явище або стратегію, стверджуючи, що перекладачі – не нейтральні медіатори між мовою оригіналу та цільовою мовою, а соціальні та історично сформовані суб'єкти. Вони інтерпретують тексти, протиставляючи власній фоновій освіті та знанням слів і фраз, переконанням, традиціям та попереднім текстам [5]. Стандартизація передбачає використання стандартних варіантів мови, не відтворюючи усіх

особливостей оригіналу, тобто елімінуючи їх у перекладі. Стандартна мова зобов'язує перекладачів дотримуватись норми та нехтувати нестандартними або маргінальними варіантами мови у перекладі.

Ми розглядаємо адаптацію як глобальну процедуру. Як макростратегію, адаптацію можна застосовувати до тексту в цілому, вона спрямована на реконструкцію мети, функції та впливу оригінального тексту [3]. Рішення застосувати глобальну адаптацію може бути прийняте перекладачем або зумовлене зовнішніми чинниками (наприклад, редакційна політика видавництва).

Отже, адаптація у перекладознавстві становить полісемантичне поняття. У нашому дослідженні ми розглядаємо адаптацію як набір певних перекладацьких операцій для відтворення оригінального тексту із збереженням прагматичного ефекту оригіналу та із врахуванням лінгвістичних, соціальних та культурних особливостей оригінального тексту і цільової аудиторії, яка також має певні умови та обмеження свого застосування.

Традиційно переклад історико-політичних реалій у гіпертекстах текстах виконується шляхом:

а) опису значення англомовної історичної реалії:

fluid battlefield – райони бойових дій, де відсутня стійка лінія фронту:

And that risk also applies in Syria, where Russian and US bombers fly above a fluid battlefield in pursuit of very different objectives. – Такий ризик наявний у Сирії, де російські та американські бомбардувальники літають над районами бойових дій, де відсутня стійка лінія фронту, маючи геть інші цілі;

conventional forces – війська, оснащені неядерними засобами ведення бойових дій:

In 2016, for the first time in America, more special operations than conventional forces died at war, a remarkable fact given that special operations make up less than 5% of the US military. – У 2016 році в США вперше у воєнних конфліктах загинуло більше військовослужбовців із військ спеціального призначення, ніж із військ, озброєних неядерними засобами ведення бойових дій; при цьому примітно те, що

війська спеціального призначення складають менше ніж 5% від усієї американської армії;

Green Berets – сили спеціального призначення армії США:

On Tuesday, The Times reported that a National Guard soldier was set to become the Army's first female Green Beret since the Pentagon's opening of all combat jobs to women in 2016. – У вівторок The Times повідомила, що військовослужбовиця Національної Гвардії стала першою жінкою, яка вступила до лав Сил спеціального призначення армії США.

б) дослівного перекладу англомовної історичної реалії:

General Staff – загальний штаб:

General staff, in the military, a group of officers that assists the commander of a division or larger unit. – Загальний штаб – це група офіцерів, яка допомагає командирові дивізії або командирові більш крупного військового з'єднання.

в) транслітерації англомовної історичної реалії:

master sergeant – мастер-сержант:

A master sergeant is the military rank for a senior non-commissioned officer in the armed forces of some countries. – Мастер-сержант – це військове звання старшого унтер-офіцера у збройних силах деяких країн.

г) транслітерації й дослівного перекладу англомовної історичної реалії:

Texas tower – техаська вишка:

The Texas Towers were a set of three radar facilities off the eastern seaboard of the United States which were used for surveillance... – Техаські вишки являли собою групу з трьох радіолокаційних споруд біля східного узбережжя Сполучених Штатів, які використовувалися для спостереження...

Слід також зауважити, що в англійській історичній лексиці незрідка зустрічаються терміни й поняття, що є подібними в написанні чи вимові до української історичної лексики – передусім ідеться про псевдоінтернаціоналізми або «хибних друзів перекладача». Такі історичні реалії мають для перекладача підвищену складність і часто є причиною втрати смислових значень при перекладі.

Вичерпний аналіз названого мовного явища допоможе оминати погрішності в перекладі. Так, наприклад, термін *position* позначає не лише позицію, але й військову чи суспільно-політичну посаду: *On Jan. 20, 2001 Colin Powell became the first African-American to be appointed to the position of secretary of state.* – 20 січня 2001 року Колін Павелл став першим афроамериканцем, що обійняв посаду державного секретаря.

Термін *commission* використовується в англійській мові не лише на позначення комісії, але й офіцерського звання й відповідних повноважень: *Powell began his military career in the Reserve Officers Training Corps program at the City College of New York and received his commission upon graduation in June 1958.* – Павелл розпочав свою військову кар'єру в коледжі Нью-Йорка за програмою корпусу позавійськової підготовки офіцерського резерву й отримав офіцерське звання після його закінчення 1958 року.

Терміном *principal* у англійській мові послуговуються не лише у значенні принциповий, але й у значенні основний, провідний, головний, чільний: *Some Teraí groups are illegal armed groups that use violence as a principal strategy.* – Деякі з цих груп є незаконними збройними формуваннями, які обрали насилля як свою основну стратегію.

Термін *secretary* використовується в англійській мові не лише на позначення поняття секретар, але й має значення міністр: *..Powell was the highest ranking military officer in the United States Armed Forces, and the principal military adviser to the president of the United States, the National Security Council, and the secretary of defense.* – Павелл був найвисокопоставленим офіцером Збройних сил США і головним військовим радником Президента США, очільника Державної безпекової ради й міністра оборони США.

Термін *department* використовується в англійській мові не лише на позначення департаменту, але й для позначення міністерства: *The secretary has also led the State Department in major efforts to solve region a land civil conflicts throughout the world.* – У Міністерстві закордонних справ США держсекретар (міністр)

також відповідав за вирішення регіональних і громадянських конфліктів у всьому світі.

Стратегія перекладу англomовних історичних реалій націлена на забезпечення адекватного перекладу наявних у гіпертексті англomовних історичних реалій, у тому випадку, коли поняття, яке заміщується за допомогою реалії, є невідомим перекладачеві, а результатом має стати отримання адекватного перекладу всього тексту [4]. Можна виділити основні етапи роботи з англomовними історичними реаліями в контексті їхнього перекладу:

- 1) Сприйняття тексту іноземною мовою.
- 2) Ідентифікація незнайомої англomовної історичної реалії.
- 3) Розшифровка значення англomовної історичної реалії.
- 4) Переклад повного найменування історичної реалії.
- 5) Перекодування повного найменування іншомовної історичної реалії на мову перекладу [4].

Зазначені етапи можна доповнити і розширити, ґрунтуючись на тематиці та особливостях гіпертекстів історичного характеру, основною особливістю яких є загальнодоступність та здатність впливати на громадськість. В наш час найбільш актуальним способом впливу на читача є публікація в Інтернеті. Саме тому під час перекладу англomовних історичних реалій обов'язковим постає використання Інтернет-ресурсів.

Так, наприклад, на третьому етапі (розшифрування реалії) наведеного вище алгоритму, перекладач може ввести контекст, в якому використовується іншомовна історична реалія, в пошуковик і подивитися, як вона розшифровується в текстах, подібних тематично з текстом, що перекладається. Крім того, можна використовувати спеціалізовані одномовні та двомовні словники реалій.

На четвертому етапі слід звернутися до Інтернету і за допомогою принципу частотності визначити найбільш актуальний на даний момент еквівалент. Природно, що частіше слово (словосполучення) зустрічається, що більше на нього посилань, то актуальнішим є цей еквівалент нині [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що при перекладі англomовних історичних реалій українською мовою переважно застосовують такі способи:

- 1) використання еквівалентної української історичної реалії;
- 2) використання прийому транслітерації;
- 3) використання транскрипції;
- 4) описовий переклад.

Крім того, в ситуації, коли історична реалія не має еквіваленту в міжнародній лексиці, перекладачеві пропонується дотримуватися певних етапів і, відповідно, скласти алгоритм, який спростить його завдання під час роботи з таким складним мовним явищем, як іншомовні історичні реалії.

3.2. Труднощі україномовного перекладу семантики історичних реалій в англomовних електронних гіпертекстах та шляхи їх вирішення

Для дискурсу в термінологічному аспекті цього поняття найчастотнішим постає ототожнення його із текстом, що є функційним у межах безпосереднього комунікативного контексту [3]. Саме через це він характеризується важливим смисловим навантаженням як в окремих наукових дисциплінах, так і в різних лінгвістичних напрямках. Так, зокрема, лінгвістика тексту тлумачить дискурс як засіб, що забезпечує поєднання речень у межах єдиного, зв'язного за змістом лінгвістичного цілого, що перевищує за обсягом і функційністю речення в його граматичному розумінні [7]. Представники системної лінгвістики окреслюють функції дискурсу в контексті організаційного управління окремими компонентами ситуативності, психолінгвісти залучають термін «дискурс» для опанування комунікативними стратегіями, використовуваними мовцями в процесі спілкування. Відтак, значення терміну «дискурс» може містити варіації, з-поміж яких знайдеться місце як вузьким лінгвістичним описам, так і макроконцепціям, де дискурсивність виводиться на рівень систематизації всього, що нас оточує в процесі мовлення.

Оскільки підходи та принципи до опису історичного дискурсу в англійській та українській мовах принципово не відрізняються від тих, які застосовуються до дискурсу загалом, основу когнітивно-дискурсивного підходу в історичних

гіпертекстах становлять принципи та досягнення загальної теорії дискурсу, принциповий поділ на мову та мовлення, реалізація потенційних можливостей мовної одиниці у контексті, референтна віднесеність та багато іншого [6].

В наші часи англійська мова є не тільки мовою міжнародного спілкування, але й головною мовою у історичній науці. Як значущий різновид мови, термінологія розроблена для виконання ряду попередньо визначених функцій, основною з яких є представлення концептуальної системи певної галузі знань. Терміни повинні бути лаконічними, прозорими та стилістично нейтральними, вони повинні проявляти властивості мономімії та моносемія в певній сфері.

У англійських гіпертекстах історичної тематики історичні реалії відіграють особливу роль. Найчастіше вони допомагають авторам лаконічно і заощаджуючи мовні засоби викладати матеріал історичної тематики, а також формувати у читачів певну оцінку (позитивну, негативну, нейтральну) подій, що відбуваються, особливо це стосується тих історичних реалій, які описують якості, властивості, ознаки, притаманні тому чи іншому предмету, ідеї, людині в історичній сфері [20].

Складові сполучення, що містить історичні реалії, можуть складатися з різних частин мови, з'єднаних дефісом, але зазвичай в них другим елементом є іменники, прикметники і дієприкметники теперішнього або минулого часу. Перший же елемент може являти собою прикметник, іменник, займенник або прислівник, а також групу слів обставинного значення і т.ін. [10]. Проілюструємо вищесказане такими прикладами:

- 1) Russian asylum-seekers - росіяни, які шукають політичного притулку;*
- Soviet-era weaponry - військова техніка радянського часу;*
- anti-Russian Nazis - нацисти-русофоби;*
- nation-state system - система національних держав;*
- army-issue fatigues - армійське екіпірування;*
- a Nato-run guerrilla war - партизанська війна під проводом НАТО;*
- not-very-diplomatic telephone calls - не найдипломатичніші телефонні дзвінки;*
- Soviet-style economic hegemony - економічна гегемонія в радянському стилі;*

austerity-hit Britain – британці, що страждають від скорочення держзвидатків;

Kremlin decision-making - процес прийняття рішень в Кремлі;

2) *re-shaping Russian foreign policy* - процес формування російської зовнішньої політики;

the self-flagellating domestic rhetoric - риторика самобичування в США;

the Moscow-leaning government - проросійський уряд.

3) *US-orchestrated attacks* - інспірований США напад;

separatist-controlled town - район, контрольований сепаратистами;

much-needed political capital - такий необхідний політичний капітал;

Russian-backed forces - підтримувані Росією сили;

newly-fortified command posts - укріплені позиції;

Russian-supported separatists - сепаратисти, підтримувані Росією;

stepped-up sanctions - нові санкції;

the best-oiled, most high-powered administration - найпотужніша і найенергійніша адміністрація;

toughened-up sanctions regime - посилення режиму санкцій;

massive, Moscow-sponsored cyberattack - спонсорована Москвою масштабна кібератака.

Як видно з вищенаведених прикладів, переклад складових означень вимагає застосування різних перекладацьких прийомів, таких як додавання, опущення, заміни частин мови та ін. У історичних реаліях при передачі українською мовою часто з'являється прийменник, а компоненти словосполучення в деяких випадках змінюють своє місце розташування в порівнянні з оригіналом.

У ряді випадків у складі історичних реалій англійські дієприкметники, що стоять перед іменником, призводять до контекстуальної невідповідності і неможливості перекласти їх за допомогою українських дієприкметників, що означають наступний за ним іменник [10].

Слід підкреслити, що переклад деяких атрибутивних словосполучень, що містять історичні реалії, вимагає від перекладача певних фонових знань, знання

описуваної ситуації і суспільно-політичних подій. Переклад наступних словосполучень є тому доказом:

1) *communist authorities* - *радянська влада* [11].

Так, в даному прикладі слово *communist* має наступні значення в двомовних словниках: комуністичний, соціалістичний, перебудовний, проте в статті згадується про Комуністичну партію, про більшовицьку революцію, про Радянський Союз, тому вважаємо, що перекладач вибрав з цієї причини еквівалент радянські до прикметника *communist* ;.

2) *LBJ nostalgia* - *ностальгувати за часів Ліндона Джонсона* [14].

У другому прикладі аббревіатура LBJ відома носію мови, проте скорочення ЛБДж ні про що не говорить україномовному реципієнту, LBJ від Lyndon Baines Johnson (Ліндон Бейнс Джонсон) - 36-й президент США. Перекладач в даному випадку розшифрував аббревіатуру, змінив іменник *nostalgia* (туга за батьківщиною, за минулим, ностальгія (за чим-небудь)) дієсловом ностальгувати при перекладі на українську мову, також перекладач підкреслив, що ностальгія відбувається не за конкретною людиною, а за тим часом, коли ця людина була при владі;

3) *mild association agreement* – *м'який договір про асоціацію*

У третьому прикладі словосполучення *association agreement* в словнику ABBY Lingvo 12 має еквівалент договір про співробітництво [22], але при перекладі англomовних суспільно-політичних текстів, а також текстів на військово-політичну тематику термін *association agreement* передається українською мовою як договір про асоціацію. Перекладач суспільно-політичних текстів повинен знати, що термін «асоціація» найчастіше використовується для позначення об'єднань держав;

4) *a political Rorschach test* - *лакмусовий папірець*.

У четвертому прикладі словосполучення *Rorschach test* (Тест Роршаха) в медичному словнику означає тест, що дозволяє оцінити різні аспекти особистості людини [1]. Словосполучення лакмусовий папірець вживають в значенні «спосіб, за допомогою якого можна безпомилково перевірити когось, що-небудь» [4].

У реченні *The Ukrainian crisis is a political Rorschach test, not just for individuals but also for states* [23]. Українська криза стала тим лакмусовим папірцем, який визначає суть не тільки людей, а й цілих країн [15] перекладач замінив словосполучення Тест Роршаха на словосполучення лакмусовий папірець, оскільки обидва словосполучення мають основне значення «перевірка кого-небудь», але словосполучення лакмусовий папірець є більш відомим і звичним для україномовних реципієнтів. Прикметник *political* в даній пропозиції опущено;

5) *a workable modus vivendi* - робоча домовленість з приводу Криму.

У п'ятому прикладі латинський вираз *modus vivendi* «модус вівенді» означає 1) спосіб життя, 2) тимчасова угода (сторін спору). У статті *-Putin's Ukraine U-turn: why it makes sense for Russia to allow Kiev victory* [24] - «Різкий розворот Путіна в Україні: чому Росії слід дозволити Києву перемогти» [16] описані відносини України і Росії, обговорюються питання приєднання Криму до Російської Федерації. Перекладач уточнив предмет домовленості двох країн.

У цих прикладах перекладач передав словосполучення українською мовою, виходячи з контексту всієї статті, а в деяких випадках із урахуванням ситуації, яка відбувається в тій чи іншій країні.

Особливу групу в історичних гіпертекстах займають двочленні і багаточленні атрибутивні конструкції, що містять назви історичних реалій, з'єднані дефісом:

1) *billion-euro Russo-Italian investment fund* - російсько-італійський інвестиційний фонд обсягом у мільярд євро;

2) *Russo-Ukrainian relations* - російсько-українські відносини;

3) *the Trans-Pacific Partnership deal* - укладення договору про Транс-Тихоокеанське партнерство;

4) *last week's U.S.-China strategic and economic dialogue* - американо-китайський стратегічний і військовий діалог, що відбувся минулого тижня;

5) *Israeli-Palestinian intransigence* - непримиренність Ізраїлю і Палестини;

6) *U.S.-E.U. action* - спільні дії США і Євросоюзу;

7) *«The Putin-Hitler parallel»* - «Паралель між Путіним і Гітлером»;

8) *the U.S.-Japanese alliance* - альянс між Америкою і Японією.

При передачі таких конструкцій українською мовою перекладач вдається до таких міжмовних перетворень: так, в першому прикладі застосований прийом додавання (в обсязі), змінено порядок проходження компонентів словосполучення; в третьому прикладі в українському словосполученні з'являються прийменник про, перекладач використовував перестановку компонентів словосполучення.

У четвертому словосполученні додається слово «відбулося» із збереженням порядку розташування частин словосполучення. У словосполученнях перекладач замінив прикметник *economis* (економний; економічний, пов'язаний із сферою господарювання; вигідний; економічно вигідний, доцільний; дешевий; практичний, прикладний) українським прикметником військовий (Washington Post от 13 липня 2014 г.). Можливо, така заміна продиктована тим, що під час діалогу порушувалися питання від економічної кризи і зміни клімату до ядерної та терористичної загрози. Однак у ЗМІ фігурують такі назви діалогу: *Стратегічний та економічний діалог між Китаєм і США, Американо-китайський стратегічний і економічний діалог* [3; 8], а також чітко вказується, що у діалогі існують дві складові: стратегічна і економічна.

У прикладах 1-4 компоненти словосполучення, що містять географічні назви, передані українською мовою прикметниками, проте в прикладах 1, 2, 4 вони можуть бути передані українською мовою іменниками: інвестиційний фонд Росії і Італії обсягом в мільярд євро, відносини між Росією і Україною, що неможливо застосувати в прикладі 3.

У прикладах 5 і 6 – здійснена перестановка мовних компонентів всередині словосполучення, крім того, в прикладі 6 додано прикметник спільні.

У прикладах 7, 8 перекладачем було використано наступні трансформації: додавання (в українських словосполученнях з'явився прийменник між), перестановка.

У прикладах 5, 6, 7, 8 компоненти словосполучення, що містять історичні реалії, передані українською мовою іменниками, з'єднаними сполучником і; в прикладах 5 і 8 власні імена, з'єднані дефісом, можуть бути передані

прикметниками: ізраїльсько-палестинська непримиренність, американсько-японський (рідше американо-японський) альянс.

Всі перераховані вище трансформації при перекладі історичних реалій дають можливість домогтися адекватного перекладу.

Дослідження показало, що при перекладі історичних реалій необхідно враховувати характер семантичних зв'язків усередині словосполучень. Переклад однослівних і багатослівних історичних реалій вимагає від перекладача попереднього аналізу мови та екстралінгвістичного контексту. При перекладі таких конструкцій трапляються пропуски, додавання, заміни, перестановки. Прийняття рішень перекладачем не завжди відбувається за аналогією, і в більшості випадків перекладацькі переходи використовуються складними способами, що робить переклад історичної реальності складним і важким завданням.

Для успішного перекладу історичних реалій, ужитих у іншомовних гіпертекстах, необхідно ознайомитися з основними принципами та методами їхнього перекладу. Ми розглянемо чотири основні способи перекладу англомовних історичних реалій українською мовою.

Розглянемо найбільш частотні перекладацькі стратегії, використані при перекладі англомовних історичних реалій українською мовою. Найчастіше застосовувалися такі перекладацькі стратегії: описовий переклад (35% випадків перекладу); використання повного еквіваленту (28% випадків перекладу); транслітерація (25% випадків перекладу); транскрипція (12% випадків перекладу).

Рисунок 3.1. Співвідношення частотності вживання перекладацьких стратегій, що були використані при перекладі історичних реалій англомовних гіпертекстів українською мовою

Співвідношення частотності вживання перекладацьких стратегій, що були використані при перекладі історичних реалій англомовних гіпертекстів українською мовою, представлене на рисунку 3.1.

Для повноцінної реалізації необхідно враховувати основні принципи перекладу історичної термінології, а також певні нюанси, ігнорування яких виникає через культурну невідповідність між мовами та може призвести до втрати семантичної цінності або спотворити оригінальний текст.

Розглядаючи питання ускладненого розуміння і перекладу реалій та культурної несиметричності між двома мовами, реалії, що вжиті в англомовних історичних гіпертекстах, традиційно поділяються на три групи: реалії, що мають прямий еквівалент в українській мові; слова, що позначають реалії в англійській історичній термінології та відсутні в українській термінології, але мають загальноприйняті еквіваленти; слова на позначення реалій англійської історичної термінології, що не мають загальноприйнятих еквівалентів у історичній термінології української мови. Відзначимо що остання група викликає більшість з існуючих проблем які виникають при перекладі через те, що для того щоб досягти

адекватного й еквівалентного перекладу потрібно володіти глибокими знаннями у сфері функціонування різних термінів.

Описовий переклад, пошук перекладацьких еквівалентів, транслітерація та поєднання кількох методів перекладу є основними стратегіями перекладу для відтворення англійської історичної реалії в українській версії.

Висновки до розділу 3

Історичні гіпертексти англійської та української мов значною мірою насичені спеціальними поняттями, особливою термінологією. Реалії історичного значення – це конкретні слова, словосполучення, професії тощо, обмежені сферою вживання та предметною приналежністю, у даному випадку – історичне поле.

Провести чіткі межі поняття «історична реалія» дуже складно, оскільки сфера функціонування історичних реалій неймовірно об'ємна, і багато загальнозжованих термінів таким чином набувають спеціальних, вузьких значень. Сукупність історичних реалій включає стійкі одиниці синтетичних або аналітичних номінацій, закріплені за відповідними поняттями в понятійно-функціональній системі тих чи інших областей історії у значеннях, регламентованих її дефініцією.

Переклад англійських історичних реалій українською мовою безумовно складний процес з точки зору виконуваних завдань. Для повноцінної реалізації необхідно враховувати основні принципи перекладу історичної термінології, а також певні нюанси, ігнорування яких виникає через культурну невідповідність між мовами та може призвести до втрати семантичної цінності або спотворити оригінальний текст.

Розглядаючи питання ускладненого розуміння і перекладу реалій та культурної несиметричності між двома мовами, реалії, що вжиті в англійських історичних гіпертекстах, традиційно поділяються на три групи: реалії, що мають

прямий еквівалент в українській мові; слова, що відсутні в термінології української мови але позначають реалії в англійській історичній термінології та мають загальновживані й відомі еквіваленти; слова на позначення реалій англійської історичної термінології, що не мають загальноприйнятих еквівалентів у історичній термінології української мови. Відзначимо що остання група викликає більшість з існуючих проблем які виникають при перекладі через те, що для того щоб досягти адекватного й еквівалентного перекладу потрібно володіти глибокими знаннями у сфері функціонування різних термінів.

Описовий переклад, пошук перекладацьких еквівалентів, транслітерація та поєднання кількох методів перекладу є основними стратегіями перекладу для відтворення англійської історичної реалії в українській версії.

ВИСНОВКИ

Нові інформаційні технології, що виникли наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. і спричинили зміну матеріального джерела носія інформації з паперового на електронний, сприяли виникненню нового способу організації текстового простору. Новий тип тексту, що з'явився внаслідок цього, був названий гіпертекстом і характеризується, порівняно зі звичайним текстом на паперовому носії, наявністю структурних і функціональних особливостей. Він став певним «надтекстом», «понадтекстом», чимось більшим, ніж звичайний текст, про що свідчить приставка «гіпер-», що означає «перевищення межі, норми чогось».

За характером елементів гіпертекст може бути ієрархічним та мережевим. Ієрархічна або деревоподібна архітектура гіпертексту обмежує можливості переміщення гіпертексту. Мережевий гіпертекст наділений розвинутою системою переходів між його елементами, виступаючи як масив інформації.

З погляду часових зв'язків прийнято виділяти статичні (тексти жорсткої структури) та динамічні (тексти м'якої структури) гіпертексти. Статичний гіпертекст не змінюється у процесі використання, відносини між компонентами гіпертексту від початку зумовлені авторами (електронні словники, енциклопедії). Динамічному гіпертексту властиві зміни. Такий гіпертекст створюється щоразу, коли до нього звертається користувач.

Виділяють п'ять функцій, притаманних гіпертекстові: репрезентативну, когнітивну (евристичну), дидактичну, сугестивну та фатичну.

Вікіпедія як різновид гіпертексту має унікальний спектр технологічних властивостей, які дозволяють створювати та зберігати бази даних значного обсягу. Безперечно, важливу роль в структурі Вікіпедії як інформаційного ресурсу, мають статі та тексти, присвячені історичним реаліям. Наше дослідження виявило, що у Вікіпедії представлені історичні реалії всіх типів. Окрім того, з огляду на динамічність Вікіпедії як ресурсу, вона містить статті не лише про реалії-історизми, а і реалії-неологізми, які зазвичай з'являються у друкованих текстах енциклопедій значно пізніше.

Процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напряду залежить від семантичних характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку конституального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обґрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати ті чи інші варіанти перекладу, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

З нашого дослідження можемо дійти висновку, що було присвячено дійсно багато праць на тему дослідження реалій. Досліджували це питання як українські, так й іноземні фахівці. Достатньо глибоко вивчене це питання, але на мою думку, все ще є актуальною і можна навіть сказати новою для сучасних вчених новоявлених реалій. Так відбувається бо життя іде і народжуються нові цікаві реалії, поняття, які ще треба дослідити, або ті яким не було присвітлено досить уваги знайти там щось нове. Можна знайти собі нову область, або стару але не досить досліджену і віднайти там щось нове, небачене досі, спробувати себе в різних областях.

Також можна зі впевненістю сказати, що не існує єдиного вірного способу для перекладу реалій та їх класифікації. Певного правила для всіх дійсно не існує. Передача реалії з однієї мови в іншу є творчим процесом, тому кожний окремий випадок має бути розглянутий особисто й ретельно підібрати вірний метод перекладу.

Вікіпедія як джерело пошуку реалій, не є в наші дні таким достовірним й вичерпним джерелом, як друковані примірники енциклопедій, але є достатньо дієвим і зручним для швидкого пошуку реалії і її значення в електронній бібліотеці

або занесення новітніх реалій туди. В наші дні це є тло, на якому точиться війна за правду. Саме у Вікіпедії іноземний читач може знайти слова, які виникли зараз, в дня нашого життя і прочитати, що саме вони значать. Достовірність інформації дуже важливо тому Вікіпедія має намір вдосконалюватись щоб в подальшому уникнути непорозуміння реалій іноземними читачами.

Історичні гіпертексти англійської та української мов значною мірою насичені спеціальними поняттями, особливою термінологією. Реалії історичного значення – це конкретні слова, словосполучення, професії тощо, обмежені сферою вживання та предметною приналежністю, у даному випадку – історичне поле.

Провести чіткі межі поняття «історична реалія» дуже складно, оскільки сфера функціонування історичних реалій неймовірно об'ємна, і багато загальноживаних термінів таким чином набувають спеціальних, вузьких значень. Сукупність історичних реалій включає стійкі одиниці синтетичних або аналітичних номінацій, закріплені за відповідними поняттями в понятійно-функціональній системі тих чи інших областей історії у значеннях, регламентованих її дефініцією.

Переклад англійських історичних реалій українською мовою безумовно складний процес з точки зору виконуваних завдань. Для повноцінної реалізації необхідно враховувати основні принципи перекладу історичної термінології, а також певні нюанси, ігнорування яких виникає через культурну невідповідність між мовами та може призвести до втрати семантичної цінності або спотворення оригінального тексту.

Розглядаючи питання ускладненого розуміння і перекладу реалій та культурної несиметричності між двома мовами, реалії, що вжиті в англійських історичних гіпертекстах, традиційно поділяються на три групи: реалії, що мають прямий еквівалент в українській мові; слова, що позначають реалії в англійській історичній термінології та відсутні в українській термінології, але мають загальноприйняті еквіваленти; слова на позначення реалій англійської історичної термінології, що не мають загальноприйнятих еквівалентів у історичній термінології української мови. Відзначимо що остання група викликає більшість з

існуючих проблем які виникають при перекладі через те, що для того щоб досягти адекватного й еквівалентного перекладу потрібно володіти глибокими знаннями у сфері функціонування різних термінів.

Описовий переклад, пошук перекладацьких еквівалентів, транслітерація та поєднання кількох методів перекладу є основними стратегіями перекладу для відтворення англійської історичної реалії в українській версії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алатирева Н. Б. Номінативна ланка в середовищі українського обрядового гіпертексту : Автореф. дис.... канд. філол. наук. Одеса, 2002. 16 с.
2. Алексієнко Л. А. Мова науки і національна мова. *Українська мова і сучасність* : зб. наук. праць. К., 1991. С. 33–35.
3. Альшева А. О. Лінгвопрагматичні особливості перекладу електронного гіпертексту (на матеріалі «Вікіпедії») : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 – перекладознавство. Одеса, 2017. 20 с.
4. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика. Запоріжжя, 2011. 199 с.
5. Артикуца Н. В. Українська юридична термінологія. К., 1998. 38 с.
6. Балабін В. В. Основи військового перекладу: підручник. К.: Логос, 2008. 587 с.
7. Балтаджи П. Перекладацька діяльність як фактор формування сучасної системи юридичних термінів. *Сучасний вимір держави та права* : зб. наук. праць; за ред. В. І. Терентьєва, О. В. Козаченка. Миколаїв, 2008. С. 33–35.
8. Белла М.В. Гіперпосилання як структурний елемент мережевої комунікації. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2017. № 3(31). С.4–8.
9. Белла М.В. Адресат і адресант в Інтернет-комунікації. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2017. Випуск 42. С. 252–256.
10. Белла М.В. До питання про комунікаційну природу віртуальних спільнот. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2017. № 4 (32). С. 5–9.
11. Белла М.В. Реплікація у гіпертексті: до питання про комунікативну функцію мемів. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів : ЛНБУ імені В. Стефаника, 2017. Вип. 7 (25). С. 316–325.

12. Белла М. Соціально-комунікаційні особливості гіпертексту. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій. Дніпро, 2018. 25 с.
13. Бесєдіна Л. Л. Лінгвістичні аспекти розроблення електронної енциклопедії законодавства України. *Правова інформатика*. К., 2010. № 3 (27). С. 75–80.
14. Білецька Т.О. Актуалізація категорії дейксису у гіпертексті (на матеріалі текстів-описів товарів комерційних Інтернет-сайтів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2017. 226 с.
15. Білка О. Л. Вторинна номінація в біологічній термінології української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2011. 20 с.
16. Більовська Н. Гіпертекст: синтез дискретного і континуального медіаповідомлення. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2021. Випуск 50. С. 137–145.
17. Буслаєва К.О. Особливості передачі українських реалій засобами англійської мови у перекладі історичної повісті І. Франка «Захар Беркут». *Вісник Запорізького державного університету*. 2000. № 1. С. 31–34.
18. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
19. Вакуленко М. О. Методологічні засади вивчення наукової термінології. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2(2). С. 16–21.
20. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 361 с.
21. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття. Дис. Запоріжжя, 2008. 237 с.
22. Вербенец М. Типологія системних відношень української та польської юридичних субмов *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Вип. 10. К., 2004. С. 103–115.

23. Войцішук А. Етапи становлення української військової термінології. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання: матеріали VIII Всеукр. студентської наук.-техн. конф. Тернопіль. Том 2. 2015. С. 129–130.*
24. Воронка Г. В. Гіпертекст як елемент мультимедійного довідкового видання. *Наукові записки. 2015. № 2. С. 240-247.*
25. Вус М. І. Детермінологізація як джерело поповнення української загальнолітературної мови (на матеріалі біологічної термінології). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015. № 18 том 1. С. 12–15.*
26. Вус М. І. Опрацювання біологічної лексики в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 10. С. 99–105.*
27. Вус М. І. Семантична модифікація українських біологічних термінів у процесі детермінологізації. *Термінологічний вісник: зб. наук. пр.: у 2-х ч. Київ: Ін-т укр. мови НАН України, 2015. Вип. 3 (2). С. 117–124.*
28. Вус М. І. Терміни-словосполучення в українській біологічній термінології. *Вісник Нац. Ун-ту “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. 2014. № 791. С. 43–48.*
29. Вус М. І. Термінологізація загальнонавчальної лексики як спосіб номінації у біологічній терміносистемі. *Тенденції розвитку української лексики та граматики. Ч. 3. Варшава – Івано-Франківськ, 2016. С. 28–35.*
30. Вус М. І. Транстермінологізація як чинник динаміки біологічної терміносистеми. *Лінгвістичні дослідження. 2016. Вип. 41. С. 155–160.*
31. Вус М. І. Українська біологічна термінологія в аспекті семантичної деривації. *Вісник Нац. Ун-ту “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”, 2015. № 817. С. 60–64.*
32. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 2009. – 360 с.

33. Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2000. 312 с.
34. Голиборода І.М. Особливості перекладу реалій Галичини на англійську мову. *Український Науковий Збірник*. 2011. Вип. 123. С. 226–231.
35. Демченко, Н. О. (2018). Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла «Scandal in Bohemia». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*, 7(321), 102–111.
36. Жалай В. Я., Миронюк Т. М. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. URL: http://langcenter.kiev.ua/lingvistika%202018/1_zhalay_et_al.pdf.
37. Загнітко А. Структура і функції гіпертексту: статус і позиційні параметри комунікантів. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. 2009. Т. 26. С. 157–175.
38. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов. 2013. Вип. 10. С. 96-102.
39. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад: на матеріалі англomовних перекладів української прози. Львів : Видавництво при Львівському університеті, 1989. 216 с.
40. Зорівчак Р.П. Статус реалії як перекладознавчого терміна. // *Теорія и практика переклада*. - К., 1985. - С. 23
41. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчих аспект. // *Іноземна філологія*. - Львів., 1994. - С. 106-107
42. Калько В. В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Одеса, 2003. 20 с.
43. Ковальова О. Стилiстичнi особливостi гiпертекстових посилань у французьких iнтернет-ЗМІ. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2018. Т. 21. С. 58–68.

44. Коломієць Н. В. Лінгвістичні особливості організації гіпертексту інтернет-новин (на матеріалі англійської мови) : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2004. 21 с.
45. Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові : Монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 519 с.
46. Кубіцький В. І. Структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та способи її перекладу українською мовою. Київ, 2019. 131 с.
47. Кундзіч О.Л. Творчі проблеми перекладу / О.Л. Кундзіч. – К, 1973. – 123 с
48. Коптілов, В. В. (1971). Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ: Видавництво Київського Університету
49. Кіяниця, К. Ю. (2017). Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах ХХ – поч. ХХІ століття (Дис. канд. філол. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України, Київ
50. Ланде Д.В. Елементи комп'ютерної лінгвістики в правовій інформатиці. К. : НДІП НАПрН України, 2014. 168 с.
51. Ланде Д.В. Методи оцінки рівня дискримінантної сили слів у текстах з правової тематики. *Правова інформатика*. 2012. № 3(35). С. 5-9.
52. Ланде Д.В. Формування мереж природних ієрархій термінів на основі аналізу текстових корпусів з правової тематики. *Правова інформатика*. 2014. № 1(41). С. 12-17.
53. Ланде Д.В., Брайчевський С.М. Можливості довідкових мережевих ресурсів для створення електронної енциклопедії законодавства України. *Інформація і право*. 2013. № 2 (38). С. 72-76.
54. Мороз А.А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження. - Бердянськ, 1999. - С. 104

55. Опанасенко, Ю. В. (2014). Реалии в переводах детективных рассказов А. Конан Дойла. Иностранные языки в высшей школе, 4(31), 21–27.
56. Прошина З.Г. Теория перевода. Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2008. 275 с.
57. Ребрій, О. В. (2012). Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
58. Смирницький Д. Ф. Семантико-стилістичні аспекти функціонування юридичної термінології в економічному тексті. *Іноземномовний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти*. Львів: Світ, 1998. С. 136 –141.
59. Сливка М.І. Функціональна вагомість українських реалій соціальностанової структури суспільства / М.І. Сливка // Сучасні дослідження з іноземної філології. - 2013. - Вип. 11. - С. 325-335. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2013_11_49.
60. Таран С. Мовознавча природа гіпертексту. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 7. С. 86–89.
61. Томахин Г.Д. Реалии в языке и культуре / Г.Д. Томахин // ИЯШ. – 1997. – №3. – С. 13-18.
62. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы / Г.Д. Томахин. – М. : Высшая школа, 1988. – 239 с.
63. Федоров А.В. Основы загалльної теорії перекладу / А.В. Федоров. – М. : Вища Школа, 1983. – 303 с.
64. Хакімова О.Р. Особливості гіпертекстуальності в американському інформаційному Інтернет-просторі. *Перекладацькі інновації* : матеріали ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 14–15 березня 2019 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. О. Жулавська та ін. Суми : Сумський державний університет, 2019. С. 138-140.
65. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси. К., 2009. 240 с

66. Чемеркін С. Репрезентативність гіпертексту у функціонально-стильових різновидах української мови в Інтернеті. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2009. Вип. 19. С. 111–116.
67. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. — К.:Либідь, 2007.С. 170—176, С. 186—192
68. Barkens R. Lexical and grammatical transformations in the process of translation. Oxford: Team, 2014. 190 p.
69. Bell V. Negotiation in the workplace: The view from a political linguist. *The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace*. Oxford etc.: Pergamon, 1995. Pp. 41—58.
70. Bischof D., Buerger T. et al. Learning with Semantic Wikis. *Proceedings of the First Workshop on Semantic Wikis — From Wiki to Semantics*. Budva, 2006. URL: http://www.wastl.net/download/paper/Schaffert06_SemWikiLearning.pdf
71. Bruns A. The Use of Blogs, Wikis and RSS in Education: a Conversation of Possibilities. *Proceedings Online Learning and Teaching Conference*. Brisbane. 2006. URL: https://olt.qut.edu.au/udf/OLT2006/gen/static/papers/Duffy_OLT2006_paper.pdf
72. Bolstad E., Pettersen S. How to build an Encyclopedia for the 21st Century: Lessons learned from The Great Norwegian Encyclopedia. *Studia Lexicographica*. 2019. Vol. 13 (24). P. 153–171. <https://doi.org/10.33604/sl.13.24.5>
73. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London & New York: Routledge, 2004. 226 p
74. Chilton P., Schaffner C. Politics as Text and Talk. *Analytic Approaches to Political Discourse*. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins, 2002. 245 p.
75. Danesi M. Global Linguistics: An Introduction / M. Danesi, A. Rocci. — Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2009. — 157 p.
76. Denton R. Jr., Woodward G. Political Communication in America. New York: Praeger, 1985. 366 p.
77. Dijk T. A. van. Discourse and Manipulation. *Discourse & Society*. London, Thousand Oaks, CA and New Delhi: Sage Publications, 2006. Vol. 17 (3). P. 359-383.

78. Dijk T. A. van. Discourse, context and cognition. URL: <http://www.discourse-in-society.org/teun.html>
79. Fairclough N. Critical discourse analysis in transdisciplinary research. URL: <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/norman.htm>
80. Faleh M. Translating Military Slang Terms from English into Formal Arabic. *Middle East University*. Jordan, 2016. P. 52-62
81. Fetzer A., Weizman E. Political Discourse as Mediated and Public Discourse. *Journal of Pragmatics*. Amsterdam: Elsevier, 2006. Vol. 38. № 2. P. 143-153.
82. Franks N. The solution of translational problems. London: Press, 2016. 220 p.
83. Fraser B. What are discourse markers? *Journal of pragmatics*. 1999. 31. P. 931-952.
84. Graber D. Political Languages. *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills and London: Sage Publications, 1981. P. 195-224.
85. Giles J. Internet encyclopaedias go head to head. *Nature*. 2005. Vol. 438. P. 900–901. <https://doi.org/10.1038/438900a>
86. Kirkpatrick M. The Flu Wiki: A Serious Application of New Web Tools. 2006. URL: <http://marshallk.blogspot.com/2005/07/flu-wiki-serious-applicationof-new.html>
87. Keiderling T. Der Brockhaus. In: *Grosse Lexika und Wörterbücher Europas: Europäische Enzyklopädien und Wörterbücher in historischen Porträts* / ed. U. Hass. Berlin: De Gruyter, 2011. S. 193–210.
88. Kumar S., West R., Leskovec J. Disinformation on the Web: Impact, Characteristics, and Detection of Wikipedia Hoaxes. In: *WWW '16: Proceedings of the 25th International Conference on World Wide Web 2016*. Geneva: International World Wide Web Conferences Steering Committee. P. 591–602. <https://doi.org/10.1145/2872427.2883085>
89. Kozyr Y., Dubinina M. Wikipedia in informational struggle between Ukraine and Russia. *Visnyk of the Lviv University. Series Journalism*. 2017. Vol. 42. P. 307–314. [Козир Ю., Дубініна М. Вікіпедія в інформаційному протистоянні

України і Росії. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2017. Вип. 42. С. 307–314].

90. Meinhof U. Discourse. *The Blackwell Dictionary of Twentieth Century Social Thought*. Oxford: Blackwell, 1993. P.161-162.

91. Morini M. Outlining a new linguistic theory of translation. In *Target*. ISSN 0924-1884, 2008, vol. 20, no. 1, p. 29-51.

92. Meseguer-Artola A., Rodríguez-Ardura I., Ammetller G., RimbauGilabert E. Learning with Wikipedia in Higher Education: Academic Performance and Students' Quality Perception. In: *Research & Innovation Forum 2019. RIIFORUM 2019. Springer Proceedings in Complexity* / eds. A. Visvizi, M. Lytras. Cham: Springer, 2019. P. 117–124. https://doi.org/10.1007/978-3-030-30809-4_12

93. Nimmo D., Combs J. *Mediated Political Realities*. New York: Longman, 1983. 240 p.

94. Nunan D. *Discourse analysis. Introducing*. London: Penguin Books. P.1-9

95. Nedergaard-Larsen B. Culture-bound problems in subtitling. *Perspectives. Studies in Translatology*, 1993. Pp. 207–241.

96. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York : Longman, 1988. 292 p.

97. O'Reilly T. *What Is Web 2.0? Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. 2005. URL: <http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html>

98. Osipov Y. Mesto entsyklopedii v sovremennom mire (The place of encyclopedias in the current world). *The Journal of Encyclopaedic Studies*. 2013. Vol. 3. P. 4–8. [Осипов Ю. Место энциклопедий в современном мире. Вопросы энциклопедистики. 2013. Вып. 3. С. 4–8].

99. Oxford Advanced Learner's Dictionary [E-resource]. URL: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (accessed 31 October, 2020).

100. Pavlova N., Shrol T. Okremi aspekty pidhotovky studentiv do roboty nad multymediinymy proektamy (Some aspects of preparing students to work on multimedia

projects). In: *Informatsiini tekhnolohii v profesiinii diialnosti: Proceedings of the 9th Conference*. Rivne: Rivne State University of the Humanities, 2015. P. 86–88.

101. Pedersen J. How is Culture Rendered in Subtitles. *Proceedings of the Marie Curie Euroconferences “MuTra : Challenges of Multidimensional Translation”*. Saarbrücken, 2–6 May 2005. URL: http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Pedersen_Jan.pdf (дата звернення: 27.02.2020).

102. Stubbs M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Oxford Blackwell, 1983. 272 p.

103. Schäffner C., Wieseemann U. *Annotated Texts for Translation : English-German: functionalist approaches illustrated*. Multilingual Matters, 2001. 296 p.

104. Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Russian_invasion_of_Ukraine

105. Zhelezniak M. H. Capability of the Encyclopedia of Modern Ukraine in progress of the national education area. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Historical sciences series*. 2020. No. 31. P. 142–150.
<https://doi.org/10.25264/2409-6806-2020-31-142-150>

ДОДАТКИ

№	Оригінал	Переклад	Метод
1.	Fluid batterfield	Райони бойових дій, де відсутня стійка лінія фронту	Опис значення
2.	Conventional forces	Війська, оснащені неядерними засобами ведення бойових дій	Опис значення
3.	Green Berets	Сили спеціального призначення армії США	Опис значення
4.	General Staff	Загальний штаб	Дослівний переклад
5.	Master sergeant	Мастер-сержант	Транслітерація
6.	Texas tower	Техаська вишка	Транслітерація+доослівний переклад
7.	Communist authorities	Радянська влада	Еквівалент
8.	LBJ nostalgia	Ностальгувати за часів Ліндона Джонсона	Роз'яснення
9.	Mild association agreement	М'який договір про асоціацію	Еквівалент
10.	A workable modus vivendi	Тимчасова угода	Уточнення
11.	Billion-euro Russo- Italian investment fund	Російсько- італійський інвестиційний фонд	Додавання (в обсязі), зміна порядку компонентів

		обсягом у мільярд євро	
12.	Russo-Ukrainian relations	Російсько-українські відносини	Передача сенсу прикметником
13.	The Trans-Pacific Partnership deal	Укладення договору про Транс-Тихоокеанське партнерство	Передача сенсу прикметником
14.	Last week's U.S.-China strategic and economic dialogue	Американсько-китайський стратегічний і військовий діалог, що відбувся минулого тижня	Додавання, передача сенсу прикметником
15.	Israeli-Palestinian intransigence	Непримиренність Ізраїлю та Палестини	Перестановка мовних компонентів
16.	U.S.-E.U. action	Спільні дії США і Євросоюзу	Перестановка мовних компонентів
17.	"The Putin-Hitler paralleled"	«Паралель між Путіним і Гітлером»	Перестановка, додавання
18.	The U.S.-Japanese alliance	Альянс між Америкою і Японією	Перестановка, додавання
19.	Misleader	Лжекерівник	Калька
20.	Carpet-bagger	Саквояжник	Пів-калька

21.	People of good will	Люди доброї волі	Калька
22.	The Unated Nations Organisation	Організація об'єднаних націй	Калька
23.	Walkure	Валькірія	Освоєння
24.	Concierge	Консьєржка	Освоєння
25.	Seven-league boots	Чоботи швидкоходи	Семантичний неологізм
26.	Baseball	Лапта	Функціональний аналог
27.	Cricket	Лапта	Функціональний аналог
28.	Puff	Гра в кості	Опис
29.	Minsk protocol	Мінський протокол	Транскодування, транслітерація
30.	“Normady format”	«Нормандський формат»	Транскодування+лексичний відповідник
31.	“Little Green Men”	Зелені чоловічки	Додавання лексеми little
32.	the Village Soviet	Сільрада	Напівкалька
33.	the revolutionary committee	Ревком	Напівкалька
34.	The Party committee secretary	Секретар парткому	Напівкалька
35.	Owner	Пан	Напівкалька
36.	Bandurysts(bandura players)	Бандурист (той що грає на бандурі)	Транскрипція з поясненням
37.	Lirnyks (lira players)	Лірник (той що грає на лірі)	Транскрипція з поясненням
38.	Kobzars (kobza players)	Кообзар (той що грає на кобзі)	Транскрипція з поясненням
39.	Bandura	Бандура	Транскрипція з поясненням
40.	Bass strings (bunty)	Басові струни	Транскрипція з поясненням

41.	Treble strings (prystrunky)	Високі часоти (приструнки)	Транскрипція з поясненням
42.	Court musicians (skomorokhy)	Придворні музиканти (скоморохи)	Транскрипція з поясненням
43.	Metelytsia	Метелиця	Транскрипція з поясненням
44.	Hopak	Гопак	Транскрипція з поясненням
45.	Kolomyika	Коломийка	Транскрипція з поясненням
46.	Shumka	Шумка	Транскрипція з поясненням
47.	Carols (shchedrivky)	Колядки, щедрівки	Визначення і пояснення
48.	(Vesnianky-hahilky); spring rituals and songs...	Веснянки-хагілки	Визначення і пояснення
49.	Nymphs (mavkas)	Мавки	Визначення і пояснення
50.	Kupalo festival	Свято Івана Купала	Визначення і пояснення
51.	Harvest celebrations (obzhynky)	Свято врожаю	Визначення і пояснення
52.	Stricha	Стріча	Визначення і пояснення
53.	Koliada	Коляда	Визначення і пояснення
54.	Christmas Eve (Sviat- Vechir)	Різдво, Святвечір	Визначення і пояснення
55.	Did	Дід	Визначення і пояснення
56.	Didukh (grandsire)	Дідух	Визначення і пояснення
57.	(Koliaduvannia)	Колядування	Визначення і пояснення
58.	Caroling	Колядування	Визначення і пояснення
59.	Puppet theater (vertep)	Ляльковий театр (вертеп)	Визначення і пояснення
60.	Kutia	Кутя	Визначення і пояснення
61.	Loaf of bread (knysh)	Книш	Визначення і пояснення

62.	Koliadky	Колядки	Визначення і пояснення
63.	Malanka. A Ukrainian folk feast....	Маланка	Визначення і пояснення
64.	Shchedryi vechir (Generous Eve)	Щедрий вечір	Визначення і пояснення
65.	Shchedra kutia	Щедра кутя	Визначення і пояснення
66.	Hutsuls	Гуцули	Визначення і пояснення
67.	Kochul (nomad)	Кочул	Визначення і пояснення
68.	Kochovyk	Кочівник	Визначення і пояснення
69.	Brigand, hotul/hot	Розбійник	Визначення і пояснення
70.	Druzhynnyky (men-at-arms)	Дружинники	Транскрибована форма
71.	“Zakupy (indentured laborers)”	Закупи	Транскрибована форма
72.	Izhoi	Ізгої	Транскрибована форма
73.	Kniazhata	Княжата	Транскрипція
74.	Paniata	Панята	Транскрипція
75.	Shliakhta	Шляхта	Транскрипція
76.	Duke	Князь	Лексичний аналог
77.	Grand Duke	Великий князь	Транскрибована форма
78.	Chern	Чернь	Транскрибована форма
79.	Molodshi liudy	Молодші люди	Транскрибована форма
80.	Liudy	Люди	Транскрибована форма
81.	Boyar	Бояри	Транскрибована форма
82.	Smerdy	Смерди	Транскрибована форма
83.	Muzhi	Мужі	Транскрибована форма
84.	Retinue	Дружини	Транскрибована форма
85.	Viche	Віче	Транскрибована форма
86.	Polish pany	Польський панич	Транскрипція

87.	Landlords	Пани	Лексичний відповідник
88.	The chumak (salt-carrier) songs	Чумацька пісня	Транскрипція+коментар
89.	the songs of the burlakas – landless peasants	Пісня бурлаків	Транскрипція+коментар
90.	ukhodnyky	Уходники	Транскрипція+коментар
91.	dobychnyky	Добичники	Транскрипція+коментар
92.	slobody	Слободи	Транскрипція+коментар
93.	Kozaks	Козаки	Транскрипція+коментар
94.	khutirs	Хутір	Транскрипція+коментар
95.	khutir owners	Землевласник або поміщик	Транскрипція+коментар
96.	farms (khutirs)	Ферми	Описовий спосіб
97.	gentry	Дворянство	Відповідник
98.	nobles	Дворяни	Відповідник
99.	Peasants	Селянин	Відповідник
100.	Lords	Феодал	Відповідник
101.	panshchyna (corvée)	Панщина	Транскрипція+аналог
102.	ligations (obrok)	Оброк	Транскрипція+аналог
103.	labor obligations (barshchina)	Башчина	Транскрипція+аналог
104.	kurkul	Куркуль	Укр.+рос. транскрибування
105.	seredniaky	Середняки	Укр.+рос. транскрибування
106.	poor peasants or bidniaky	Бідні селяни або бідняки	Укр.+рос. транскрибування
107.	Committees of Poor Peasants (komnezamy)	Комнезами	Транслітерація+аналог

108.	Kulaks	куркулі	Транскрипція
109.	Kolhozniks	Колхозник	Транслітерація
110.	dekulakization	Розкуркулення	Транскрипція
111.	agrarians (khlaboroby)	Хлібороби	Транслітерація+аналог
112.	nezamozhnyky	Незаможники	Транслітерація
113.	Collectivization	Колективізація	Транскрипція
114.	Rozkurkuliuvannia	Розкуркулювання	Транслітерація
115.	Middle peasant	Середняк	Аналог
116.	khaziain (master)	Хазяїн	Транскрипція
117.	Intelligentsia	Інтелігенція	Транслітерація
118.	Peasantry	Селянство	Аналог
119.	Slobidska Ukraine	Слобідська Україна	Транслітерація
120.	company (sotnia)	Рота (сотня)	Аналог+транслітерація
121.	captain (sotnyk)	Капітан (сотник)	Аналог+транслітерація
122.	Otaman	Отаман	Транслітерація
123.	Secretary	Секретар	Транскрипція
124.	aide-de-camp	Ад'ютант	Аналог
125.	flag-bearer	Прапорonosець	Транскрибування
126.	Liudy v peniaziakh	Люди в пенязях	Транслітерація
127.	Chynsh (from latin „cenzus”	Чинш	Транслітерація+пояснення
128.	Podymne(quirent paid by dym)	Подимне	Транслітерація+пояснення
129.	Serebshchyna(from silver”)	Серебщина	Транслітерація+пояснення
130.	Ordynshchyna (from orda “horde”)	Ординщина	Транслітерація+пояснення
131.	Poholovshchyna(from “Holova”, “head”)	Поголовщина	Транслітерація+пояснення

132.	Povolovshchyna (from vil “ox”)	Поволовщина	Транслітерація+пояснення
133.	Chynsh law	Чиншевий закон	Аналог
134.	Diaklo	Дякло	Транслітерація
135.	Voloka land reform	Волоцька земляна реформа	Аналог
136.	Ustavy na voloky	Устави на волоки	Транслітерація
137.	Morgy	Морги	Транслітерація
138.	Otchychi	Отчичі	Транслітерація
139.	Putni boyars	Путні бояри	Транслітерація
140.	Pantsyrni boyars	Панцирні бояри	Транслітерація
141.	Heavy armor	Важкі обладунки	Аналог
142.	Pantsyr	Панцир	Транслітерація
143.	Cossack helper (pidpomichnyk)	Козацький помічник (підпомічник)	Аналог+транслітерація
144.	Common peasants(pospolity seliany)	Прості селяни (посполиті селяни)	Аналог+ транслітерація
145.	Ratushni seliany	Ратушні селяни	Транслітерація
146.	Landless peasant(pidsusidky)	Безземельні селяни	Аналог+ транслітерація
147.	Filvarok(manorial farm)	Фільварок	Транслітерація+аналогове пояснення
148.	Single-homestead servitors (odnodvirtsy)	Одновірці	Аналог+транслітерація
149.	Popular militia(opolchennia)	Ополчення	Аналог+транслітерація
150.	Capitan (sotnyk)	Капітан (сотник)	Транслітерація

151.	The town (horodovyi)	Міський (городовий)	Аналог+транслітерація
152.	Company otaman	Ротний отаман	Транскрипція
153.	Pysar	Писар	Транслітерація
154.	Osavul	Осавул	Транслітерація
155.	Dym	Дим	Транслітерація
156.	Polk	Полк	Транслітерація
157.	Kurin	Курінь	Транслітерація
158.	Homestead	Посадибна ділянка	Аналог
159.	Dvoryshche	Дворище	Транслітерація
160.	Village commune(obshchina)	Сільська комуна (община)	Транскрипція
161.	Otrub	Отруб	Транслітерація
162.	Agricultural commune	Сільсько- господарська комуна	Аналог
163.	Siabry	Сябри	Транслітерація
164.	Loan (Kupa)	Позика (купа)	Аналог+транслітерація
165.	Dvirni	Двірні	Транслітерація
166.	Roleini	Ролейні	Транслітерація
167.	Kholop	Холоп	Транслітерація
168.	Male slave	Чоловік раб	Аналог
169.	Female slave	Рабиня	Аналог
170.	Roba	Роба	Транслітерація
171.	Cheliadnyk	Челядник	Транслітерація
172.	Ordinary kholopy(riadovichi)	Звичайний холоп (рядовичій)	Аналог+транслітерація
173.	Full (obelni) kholopy	Повні (обельні) холопи	Аналог+транслітерація

174.	Zakupy	Закупні	Транслітерація
175.	Junior druzhyna	Молодша дружина	Аналог+транслітерація
176.	Hryd	Грид	Транслітерація
177.	Zemski boyars (local aristocracy)	Земські бояри(місцева орістократія)	Транслітерація
178.	City elders	Міські старшини	Аналог
179.	Tysatskyi	Тисяцький	Транслітерація
180.	Military levy	Військовий збір	Аналог
181.	Tysiacha	Тисяча	Транслітерація
182.	Law(Zakon)	Закон	Аналог
183.	Pokon	Покон	Транслітерація
184.	Pravo	Право	Транслітерація
185.	Ustav	Устав	Транслітерація
186.	Urok	Урок	Транслітерація
187.	Sudebniki	Судебники	Транслітерація
188.	Lithuanian Statute	Литовський статут	Аналог
189.	Hetman	Гетьман	Транслітерація
190.	Leader	Ватажок	Аналог
191.	Tsentralna Rada	Центральна Влада	Транслітерація
192.	Gubernia (Huberniia)	Губернія	Транслітерація
193.	Countries (povity)	Повіти	Аналог+транслітерація
194.	Prince (kniiaz)	Князь	Аналог+транслітерація
195.	Nobility	Дворянство	Аналог
196.	Shliachta	Шляхта	Транслітерація
197.	Cossack starshyna	Козацька старшина	Транскрипція
198.	Starshyna (officer)	Старшина(посадова особа)	Транслітерація+аналог
199.	Regimental starshyna	Полкова старшина	Аналог+транслітерація

200.	Colonel	Полковник	Аналог
201.	Oboznyi	Обозний	Транслітерація
202.	Quartermaster	Інтендант	Аналог
203.	Judge	Суддя	Аналог
204.	Chancellor	Канцлер	Аналог
205.	Osaul	Осаул	Транслітерація
206.	Unofficial uncensored documents and writings(samvydav)	Неофіційні документи та документи без цензури	Аналог+транслітерація
207.	Shistdesiatnyky	Шістдесятники	Транслітерація
208.	Kormchaia kniga	Кормча книга	Транслітерація
209.	Mirylo pravednoie	«Мірило правидноє»	Транслітерація
210.	Mest (vengeance)	Помста	Транскрипція
211.	Vyra	Ви́ра	Транслітерація
212.	Druzhyna	Дружина	Транслітерація
213.	Senior druzhyna	Старша дружина	Аналог+транслітерація
214.	Muzhi kniazhiie	Мужі княжіє	Транслітерація
215.	Register Cossacks(reiestrovi kozaky)	Реєстрові козаки	Калька+транслітерація
216.	Starosta	Староста	Транслітерація
217.	Voivodeship	Воєводства	Транскрипція
218.	Voivode	Воєвода	Транслітерація
219.	Dietine (soimyky)	Дістина (соймик)	Транслітерація
220.	Sudovyi povit	Судовий повіт	Транслітерація
221.	Zemski sudy	Земські суди	Транслітерація

222.	Znachne viiskove tovarystva	Значне військово товариство	Транслітерація
223.	Bunchukovy tovarysh	Бунчуковий товариш	Транслітерація
224.	Heneralnyi bunchuzhnyi	Генеральний бунчужний	Транслітерація
225.	Pidbunchuzhnyi	Підбунчужний	Транслітерація
226.	Bulava	Булава	Транслітерація
227.	Bunchuk	Бунчук	Транслітерація
228.	Litavry	Літаври	Транслітерація
229.	Mamalyga	Мамалига	Транслітерація
230.	Zatirka	Затірка	Транслітерація
231.	Kalyna	Калина	Транслітерація
232.	An old coat	Старенька свитка	Аналог
233.	A holiday	Проводи	Аналог
234.	A sheepskin	Кожух	Аналог
235.	twenty-five kopecks	Четвертак	Аналог
236.	a mountain meadow	Полонина	Аналог
237.	babka (fruit bread)	Бабка	Транслітерація+опис
238.	the Vechornytzi (the evening gathering and revel of youths and maidens)	Вечорниці	Транслітерація+опис
239.	beetroot soup	Борщ	Аналог
240.	dumplings	Вареники	Аналог
241.	relatives, pretty thick after their children's marriage	Свати	Аналог
242.	kopa, the centre of the common	Копний майдан	Аналог

243.	trembita (a ten-foot-trumpet)	Трембіта	Транслітерація+аналог
244.	some money	Гривеничок	Аналог
245.	kharacternyk	Характерник	Транслітерація
246.	carols (shchedrivky)	Щедрівки	Визначення і пояснення
247.	the procession of nymphs (mavkas)	Процесія мавок	Визначення і пояснення
248.	Joint Honor School	Вища школа	Заміна реалії
249.	Udar	Удар	Транслітерація
250.	Batkivshchina	Батьківщина	Транслітерація
251.	Svoboda	Свобода	Транслітерація
252.	Our Ukraine	Наша Україна	Калька
253.	Civic Network OPORA	Громадська мережа ОПОРА	Аналог+транслітерація
254.	BYT	БЮТ-Блок Юлії Тимошенко	Пояснення
255.	Ukraine's Verkhovna Rada	Українська Ієрховна Рада	Транскрипція
256.	Ukrainian parliament	Український парламент	Транскрипція
257.	Verkhovvna Rada of Autonomous Republic of Crimea	Верховна Рада Автономної Республіки Крим	Калька
258.	oblast state administration	Обласна держадміністрація	Транскрипція
259.	oblast council	Обласна рада	Транскрипція
260.	rayon council	Районна рада	Транскрипція
261.	Ternopil oblast	Тернопільська область	Транскрипція

262.	Orange revolution	Помаранчева революція	Калька
263.	hryvnia	Гривня	Транслітерація
264.	oligarch	Олігарх	Транслітерація
265.	Chernobyl virus	Вірус «Чорнобиль»	Пояснення
266.	Bukovyna	Буковина	Транслітерація
267.	the Russophiles	Русофіли	Транслітерація
268.	the Ukrainophiles	Українофіли	Транслітерація
269.	“wild field”	Дике поле	Калька
270.	“route from the Varangians to the Greeks”	Із варягів у греки	Змішана калька
271.	Transcarpathia	Козацтво	Калькування
272.	Cossack-frontiersmen	Закарпаття	Калька
273.	plow	Соха	Аналог
274.	hearth	Дим	Аналог
275.	“Chronicle of Bygone Years”	Повість временних літ	Аналог
276.	“Testament”	Повчання	Аналог
277.	“The Tale of the Host of Ihor”	Слово о полку Ігоревім	Аналог
278.	barracks	Курінь	Аналог
279.	Cossackdom	Козакування	Транслітерація + суфікса ція
280.	Mazepism	Мазепізм	Транслітерація + суфікса ція
281.	the Union for the Liberation of Ukraine (Soiuz Vyzvolennia Ukrainy – svu)	Союз визволення України	Калькування+транслітерація
282.	taxes (dan’)	Дань	Транслітерація + аналог

283.	judge (suddia)	Суддя	Транслітерація + аналог
284.	the community activist	Громадський активіст	Транслітерація + аналог
285.	hromadskyi diiach	Громадський діяч	Транслітерація
286.	the Populists	Народовці	Аналог
287.	Narodovtsi	Народовці	Транслітерація
288.	dust bunnies	Комік пилу	Аналог
289.	Golden Triangle	Золотий трикутник	Калька
290.	Trumpcare	реформа охорони здоров'я, ініційована президентом Дональдом Трампом	Описовий
291.	bandwagon effect	«Ефект стадності»	Семантичний неологізм
292.	Territorial Army	Територіальна армія	Калька
293.	to lift fire	переносити вогонь углиб території	Описовий аналог
294.	no joy	Ціль не виявлена	Аналог
295.	rifle	Гвинтівка	Аналог
296.	Contralto	Контральто	Транслітерація
297.	ostler	Конюх	Уподібнення
298.	half a dozen	Півдюжини	Калькування
299.	spinster	Дівиця	Уподібнення
300.	Madame	Мадам	Транслітерація